

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»

ІМЕНІ Т.Г.ШЕВЧЕНКА

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Кафедра дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня «магістр»

на тему:

**ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ НА
ІНТЕГРОВАНІХ УРОКАХ В МЕЖАХ КОНЦЕПЦІЇ НУШ**

Виконала:

студентка II курсу, 21-М групи
спеціальності 013 «Початкова освіта»

Полубень Анастасія Сергіївна

Науковий керівник:

к.пед.н., доцент Турчина Ірина
Станіславівна

Чернігів – 2024

Роботу подано до розгляду «___» _____ 2024 року.

Студентка

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засідання кафедри *дошкільної та початкової освіти*
протокол № _____ від «___» _____ 2024 р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри

(підпис)

Ірина ТУРЧИНА

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Полубень А.С. «Формування пізнавального інтересу учнів на інтегрованих уроках в межах концепції НУШ». Кваліфікаційна робота освітнього ступеня – магістр. Спеціальність 013 «Початкова освіта». Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка; факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв; кафедра дошкільної та початкової освіти, м. Чернігів, 2024.

Магістерську роботу присвячено дослідженню педагогічних умов формування пізнавального інтересу молодших школярів на інтегрованих уроках у контексті реалізації концепції «Нова українська школа». У теоретичному розділі роботи визначено сутність поняття «пізнавальний інтерес», проаналізовано його специфіку та структуру, а також досліджено особливості інтегрованого навчання в початковій школі. Емпірична частина роботи містить результати експериментального дослідження, в межах якого перевірено ефективність інтегрованих уроків у формуванні пізнавального інтересу учнів, а також розроблено методичні рекомендації для вчителів щодо організації таких уроків.

Ключові слова: пізнавальний інтерес, інтегроване навчання, Нова українська школа, початкова освіта, інтегровані уроки, активізація пізнавальної діяльності, педагогічні умови.

ABSTRACT

Poluben A.S. «Formation of Students' Cognitive Interest in Integrated Lessons Within the Framework of the New Ukrainian School Concept.» Qualification work of an educational degree - master's degree. Specialty 013 Primary education. Chernihiv Collegium National University named after T. G. Shevchenko; faculty of preschool, elementary education and arts; Department of Primary and Preschool Education, Chernihiv, 2023.

The master's thesis is devoted to exploring the pedagogical conditions for forming cognitive interest in primary school students during integrated lessons within the framework of the New Ukrainian School (NUS) concept. The theoretical section of the paper defines the concept of "cognitive interest," analyzes its specifics and structure, and examines the features of integrated teaching in primary education. The empirical section presents the results of an experimental study that tested the effectiveness of integrated lessons in developing students' cognitive interest and provides methodological recommendations for teachers on organizing such lessons.

Keywords: cognitive interest, integrated teaching, New Ukrainian School, primary education, integrated lessons, activation of cognitive activity, pedagogical conditions.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ	10
1.1 Сутнісна характеристика поняття «пізнавальний інтерес»	10
1.2 Специфіка формування пізнавального інтересу у дітей молодшого шкільного віку	19
Висновки розділу I	25
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ УРОКІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	27
2.1 Сутність та основні ознаки інтегрованого навчання	27
2.2 Впровадження інтегрованого навчання в початкових класах в умовах реалізації НУШ	32
Висновки розділу II	38
РОЗДІЛ 3. ПРОЦЕС І РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ НА ІНТЕГРОВАНИХ УРОКАХ У МЕЖАХ КОНЦЕПЦІЇ НУШ	39
3.1 Мета та зміст експериментального дослідження	39
3.2 Результати експериментального дослідження	42
3.3 Методичні рекомендації щодо формування пізнавального інтересу в учнів на інтегрованих уроках у межах концепції НУШ	60
Висновки розділу III	71
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТКИ	87

ВСТУП

Актуальність дослідження. Одне з основних завдань сучасної системи освіти України створення належних умов для повноцінного розвитку і самореалізації кожного громадянина. Саме тому, щоб навчальна діяльність школярів була ефективною, необхідно формувати в них пізнавальний інтерес. Розвиток пізнавального інтересу молодших школярів передбачає створення ненапруженої та захоплюючої атмосфери, яка забезпечить допитливість та інтерес учнів.

Одним із способів організації навчальної діяльності відповідно до сучасних вимог є інтегроване навчання, яке знайшло своє відображення в рамках концепції «Нова українська школа». Відповідно до означеної концепції інтегроване навчання розглядається крізь призму цілісного світогляду, що дозволяє встановити взаємозв'язок між предметами, поєднувати можливості різних дисциплін. Таким чином, в учнів формуються цілісні знання про світ та виникає пізнавальний інтерес до навчання.

Так, як цілеспрямована пізнавальна діяльність в здобувачів початкової освіти лише починає формуватися, то важливою є діяльність вчителя, який міг би її розвинути та не допустити спонтанного формування. Основна роль вчителя полягає в тому, щоб він міг організовувати урок таким чином, щоб активізувати та стимулювати пізнавальні інтереси молодших школярів. Вирішити це питання, а також багато інших дозволяє інтеграція.

Проблемі інтегрованого навчання присвячено ряд наукових робіт українських педагогів. Так, дослідженню теоретичних аспектів інтегрованого навчання приділяли увагу такі науковці, як: А. Бабенко, І. Большакова, С. Гончаренко та Ю. Мальований та ін. Зокрема, зазначені дослідники методологічно обґрунтували проблему інтегрованого навчання. Питання вивчення структури інтегрованих знань розкрито в працях Т. Усатенко.

О. Проказа, Т. Горзій та Є. Романенко дослідили шляхи інтеграції освітнього процесу. У роботах Т. Яценко розкриті психологічні аспекти впровадження інтегрованого навчання.

Різні аспекти проблеми розвитку пізнавального інтересу школярів знайшли своє відображення в працях психологів О. Васько, Т. Головань, О. Довгаль, Т. Дуткевич, А. Карнаухової, І. Самченко та ін.; педагогів Н. Бібік, І. Гудим, К. Коломієць, Н. Пашко, А. Сільвейстр та ін.

Проте, незважаючи на значний масив наукових досліджень щодо проблеми формування пізнавального інтересу дітей молодшого шкільного віку, питання залишається актуальним. Це і зумовило вибір теми магістерської роботи: **«Формування пізнавального інтересу учнів на інтегрованих уроках в межах концепції НУШ».**

Метою роботи – обґрунтувати педагогічні умови формування пізнавального інтересу учнів в рамках концепції НУШ та довести їх ефективність.

Завдання:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну літературу та визначити сутність поняття «пізнавальний інтерес», специфіку формування пізнавального інтересу в учнів молодшого шкільного віку.
2. Визначити сутність та основні ознаки інтегрованого навчання.
3. З'ясувати особливості впровадження інтегрованого навчання в початкових класах в умовах реалізації НУШ.
4. Здійснити аналіз результатів експериментального дослідження щодо формування пізнавального інтересу в учнів на інтегрованих уроках в рамках концепції НУШ.

Об'єктом дослідження є освітній процес у початкових класах.

Предметом дослідження є формування пізнавального інтересу учня на інтегрованих уроках в рамках концепції НУШ.

Для реалізації поставлених завдань нами застосовувались теоретичні та емпіричні **методи дослідження**: теоретичний аналіз наукової, методичної та психолого-педагогічної літератури з метою визначення сутності поняття «пізнавальний інтерес», специфіки формування пізнавального інтересу у дітей молодшого шкільного віку; аналіз нормативних документів початкової школи; констатувальний експеримент – анкетування учнів та індивідуальна бесіда з метою виявлення особливості навчальних мотивів та пізнавальних інтересів молодших школярів; формувальний експеримент – розроблення і проведення інтегрованих уроків в рамках концепції НУШ; контрольний експеримент – з метою аналізу результатів експериментального дослідження щодо формування пізнавального інтересу в учнів на інтегрованих уроках; аналіз продуктів учнівської діяльності, кількісний та якісний аналіз результатів дослідження.

Теоретичне значення роботи полягає в дослідженні ефективності впливу інтегрованих уроків в рамках концепції НУШ на формування пізнавального інтересу молодших школярів.

Практичне значення роботи полягає в розробці методичних рекомендацій щодо проведення інтегрованих уроків в рамках концепції НУШ для формування пізнавального інтересу молодших школярів.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося на базі Чернігівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 35 Чернігівської міської ради Чернігівської області. Було задіяно 50 учнів.

Апробація матеріалів дослідження здійснювалася шляхом участі у Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Наукові перспективи та методичні інновації в розвитку початкової освіти», (м. Вінниця, 18 квітня 2024 року), тема доповіді: «Творчі завдання як засіб формування пізнавальних інтересів учнів початкових класів».

Публікації. За матеріалами кваліфікаційної роботи опубліковано тези:

Полубень А.С. Особливості впровадження інтегрованого навчання в початкових класах в умовах воєнного стану. [Електронний ресурс]. Матеріали XLIV Міжнародної науково-практичної конференції(м. Умео, Швеція 07 травня 2024 року). С.83-85.

Подано до друку тези: «Формування особистості молодшого школяра через розвиток пізнавального інтересу на інтегрованих уроках в контексті Нової української школи».

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 64 найменування та додатків, роботу проілюстровано рисунками. Загальний обсяг роботи 126 стор.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ

1.1 Сутнісна характеристика поняття «пізнавальний інтерес»

Важливим завданням, яке постало перед освітньою системою є покращення процесу навчання. Значущим фактором, що здатний вплинути на ситуацію, є формування та розвиток пізнавального інтересу. Тому робота педагогів має бути спрямована на пошук необхідних методів та засобів, що зможуть зацікавити учнів.

З латинської поняття «interest» дослівно перекладається як «важливо, має значення».

Уперше дати визначення поняттю «інтерес» намагався І. Кант. На думку науковця, інтерес – це те, що робить «розум практичним, є причиною, яка визначає волю». Отже, він вважає основою інтересу особистості – розум [17, с. 306]. Проте його визначення не відповідає реальності, адже не існує єдиної природи інтересу. Оскільки інтерес може набувати більше широко розуміння, бути соціальним феноменом, який виникає в процесі поєднання об'єктивного й суб'єктивного зацікавлення в діяльності людей [17, с.397].

З точки зору педагогічної науки, інтерес не завжди включає «потребу пізнання», а є «однією з форм спрямованості особистості», що полягає в зосередженості уваги, думок на певному предметі, і є проявом не лише пізнавальної, але й інших потреб»[14]. Перетворення інтересу на пізнавальний інтерес, що забезпечує придбання і засвоєння знань, відбувається в процесі активної пізнавальної діяльності, спрямованої на яке-небудь явище дійсності.

Т. Філімонова, М. Ярмаченко переконані, що в контексті педагогічної науки існують різні трактування поняття «інтерес». З однієї сторони інтерес є формою прояву пізнавальних потреб людини і сприяє більш глибокому

відображенню реальності, з іншої – когнітивна орієнтація людини на конкретний предмет, явище реальності, є одним з найбільш значущих стимулів для набуття знань і розширення кругозору [49, 57].

У педагогіці можна зустріти термін «навчальний інтерес» як синонім «пізнавального інтересу». У зарубіжних джерелах використовують поняття «інтелектуальний інтерес». Пізнавальний інтерес включає в себе навчальний та інтелектуальний інтереси. Він матеріалізується в єдності важливих для розвитку особистості психічних якостей, таких як активний пошук, домисли, готовність дати оцінку тощо.

В. Кобаль, вивчаючи розвиток пізнавальних інтересів учнів дає таке визначення цьому поняттю. Інтерес – це вибіркоче емоційно-пізнавальне ставлення особистості до предметів, явищ, подій навколишньої дійсності, а також до відповідних видів людської діяльності [28, с. 11].

В українському освітньому словнику, розробленому С. Гончаренко, поняття «інтерес» трактується як причина людської діяльності, бажання пізнати об'єкт чи явище, оволодіти певною діяльністю [58, с. 126].

Найважливішим компонентом феномену інтерес є пізнавальний інтерес. Предметом пізнавального інтересу є здатність людини до пізнання навколишнього світу, бажання розуміти причинно-наслідкові зв'язки, сутність, закономірності, суперечності тощо. Все це сприяє формуванню світогляду. Пізнавальний інтерес має складну структуру, яка включає в себе як окремі психічні процеси, так і зв'язки людини із світом, що проявляються у відносинах.

Пізнавальний інтерес розглядається науковцями з трьох позицій, як: стійка якість особистості, мотив до навчальної діяльності та засіб навчання. Розглядаючи інтерес як засіб навчання науковці стверджують, що він є ефективним інструментом для педагога і дозволяє концентрувати увагу учнів, що роботи освітній процес більш цікавим. З точки зору розгляду інтересу як

мотиву навчальної діяльності – інтерес переважає над іншими мотивами (престиж, обов'язок, досягнення) і має меншу ситуативну залежність. Пізнавальний інтерес як стійка якість особистості проявляється в тому, що всупереч різним обставинам, особистість досягає бажаного [47, с. 42-43].

Дослідники А. Боднар та Н. Макаренко розглядають поняття «пізнавальний інтерес» як таку діяльність особистості, що є емоційно усвідомленою, зорієнтованою на предмет та супроводжується задоволенням від її результатів [6, с. 33].

На думку І. Гудим, пізнавальний інтерес сприяє виробленню активності, яка в свою чергу поглиблює та зміцнює його. Активність є рисою особистості, яка об'єднує різні види діяльності (пошукову, пізнавальну, дослідницьку). Пізнавальна активність сприяє інтелектуальному й емоційному відгуку на розв'язання різних завдань навчання, стимулює бажання більш чуйно спостерігати за навколишнім, шукати цікаві моменти в буденному житті, спонукає до дослідницької діяльності й розвитку дослідницьких здібностей [14].

А. Карнаухова та І. Самченко проаналізували праці вчених та їх погляди на визначення поняття «пізнавальний інтерес» та встановили, що його різні науковці трактують по-різному, проте деякі визначення мають певні спільні риси:

- М. Беляєв вважає, що пізнавальний інтерес – це мотивація особистості до діяльності, спонукання до виконання дій;
- Г. Ващенко вважає, що пізнавальний інтерес – це інтерес, наповнений змістом та спонукає учня пізнати те, що йому ще не відомо;
- Н. Новіков вважає, що пізнавальний інтерес – це потреба особистості у збагаченні як розуму так і серця, завдяки якій допитливість перетворюється на потребу у знаннях;

- Л. Лохвицька дає таке визначення поняттю пізнавальний інтерес – це певна вибіркова спрямованість людини до процесу пізнання, тобто це взаємодія волі та інтелекту;

- А. Ковальов стверджує, що пізнавальний інтерес, це такий вид інтересу, що з'являється на основі потреби особистості до певних знань [25, с. 280].

Л. Порядченко та Т. Олексюк визначили основні характеристики пізнавальних інтересів:

- позитивне ставлення школярів до навчання;
- стійке бажання вчитися;
- активна пізнавальна діяльність, що спрямована на оволодіння предметом та досягнення значущих результатів;
- докладання максимальних зусиль для оволодіння знаннями [53, с. 268].

У результаті аналізу наукової літератури з проблеми дослідження можна виділити такі особливості пізнавального інтересу:

1. Перш за все він виражається в прагненні людини дізнатися нове, невідоме і незрозуміле про якості, властивості предметів і явищ дійсності, в бажанні зрозуміти їх суть, знайти відносини і зв'язки, що є між ними.

2. Між рівнем розвитку пізнавального інтересу та набуттям людиною знань про навколишній світ існує певний взаємозв'язок. Так, з одного боку, завдяки пізнавальному інтересу у дитини значно розширюється кругозір, з іншого – цей процес неможливий без набуття нових знань, які є найважливішим «будівельним матеріалом», що є фундаментом розвитку пізнавального інтересу. Тому «міцні» знання – це не просто основа активності дитини, вони сприяють виявленню живого інтересу до дійсності. Стає ясным, що під впливом пізнавального інтересу знання дитини стають глибшими, яскравішими, образнішими.

3. Пізнавальний інтерес активізує різні психічні процеси: сприйняття, увагу, пам'ять, уяву. Це, в свою чергу, відбивається на засобах придбання,

зберігання, використання дитиною знання про навколишній світ. Наприклад, за наявності інтересу сприйняття дитиною предметів, явищ навколишнього світу стає повнішим, точним. Дитина легше та точніше запам'ятовує цікавий матеріал, швидко та образно його відтворює.

4. Чим більше кругозір дитини, тим більше розвинений у неї і пізнавальний інтерес, оскільки умовою його виникнення є встановлення зв'язку між наявним досвідом та новонабутими знаннями, знаходження у звичному, добре знайомому предметі нових сторін, властивостей, відносин.

У межах нашого магістерського дослідження важливим також є дослідження структури пізнавального інтересу, а саме виокремлення його основних компонентів.

У результаті аналізу психолого-педагогічної літератури [8], нами було виокремлено основні компоненти пізнавального інтересу: інтелектуальний, вольовий, емоційний і поведінковий. Розглянемо детальніше кожен із означених компонентів.

Інтелектуальний (когнітивний) компонент становить ядро пізнавального інтересу. Основною характеристикою цього компоненту є те, що він спрямовує на пошукову діяльність під час навчання, намагання знайти нові шляхи для вирішення поставлених завдань, бажання учня орієнтуватися в нових незнайомих ситуаціях. Так як інтерес представляє усвідомлену спрямованість особистості, в результаті чого активізуються здібності школяра, що робить його діяльність більш повноцінною. Крім того, учень, що перебуває в стані інтересу відчуває підйом сил, що супроводжується прагненням до об'єкта інтересу, готовність долати труднощі, які виникають на шляху пізнання, що призводить до покращення результатів навчальної діяльності.

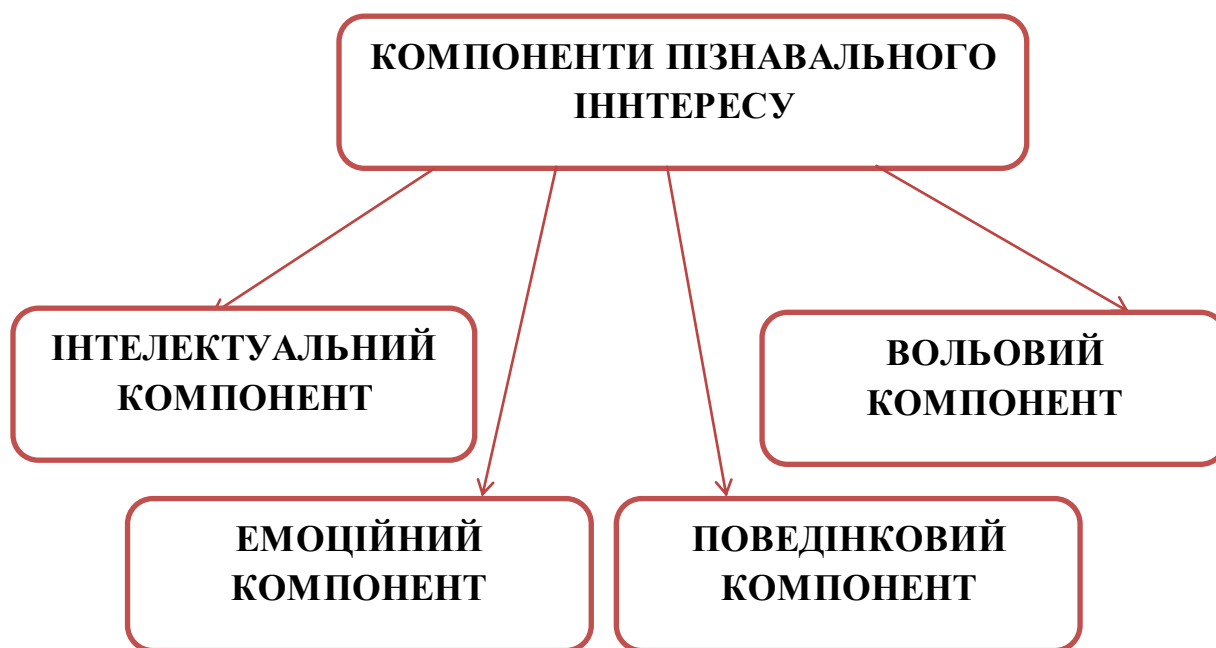

Рис. 1.1 Компоненти пізнавальної діяльності

Вольовий компонент характеризується перш за все, наявністю в школяра прагнення до самостійного планування діяльності. Його інтерес до занять передбачає активно-дієве ставлення до предмету діяльності. Це проявляється в рівнем наполегливості школяра в пізнанні певної галузі, в подоланні труднощів. Поступово у нього формується розуміння керувати своєю поведінкою, свідомо ставити цілі, що також свідчить про становлення інтересу.

Емоційний компонент проявляється в отриманні задоволення учнем від отриманих емоційних переживань, які виникають під час процесу пізнавальної діяльності або в процесі самого навчання. Він різниться за змістом, силою та глибиною почуттів.

Поведінковий компонент виражається в поступовому переході від зовнішньої регуляції до саморегуляції. Під впливом пізнавального інтересу в учня постійно виникають питання, відповіді на які він шукає сам постійно і активно. Рівень розвиненості інтересу (глибина, стійкість, усвідомленість) багато в чому визначають характер включеності учня в діяльність і її ефективність. Поведінковий аспект характеризує ступінь дієвості інтересу, її

актуалізацію в практичній діяльності. У школяра простежується тенденція розвитку уваги, контролю і самоконтролю.

У межах нашої роботи вважаємо необхідним розглянути наявні класифікації пізнавальних інтересів. Так А. Карнаухова розробила класифікацію пізнавальних інтересів, опираючись на різні критерії.

1. Відповідно до стійкості сформованого пізнавального інтересу розрізняють:

Ситуативний інтерес – це інтерес, який виникає тоді, коли в дитини ще немає стійкого інтересу до певного предмету. Він є реакцією на щось нове, привабливе за змістом. Такий інтерес є недовготривалим і має тимчасовий характер.

Стійкий інтерес – виникає тоді, коли ситуативний інтерес переростає в емоційно-пізнавальне ставлення до предмета. Тоді учні намагаються більше пізнати щось нове в предметі не тільки під час проведення уроків, а й у позаурочний час.

Інтерес-ставлення – емоційно-пізнавальна спрямованість особистості, яка під впливом пізнавального інтересу поступово змінює сенс життя дитини. Цей інтерес є достатньо глибоким. Він закріплюється не тільки відповідною навчальною діяльністю, але спостерігається й у пізнавальній активності поза межами освітнього процесу.

2. Відповідно до спрямованості інтересу особистості розрізняють:

Безпосередній інтерес – до самого процесу діяльності, процесу пізнання або змісту навчального матеріалу.

Опосередкований інтерес – до результату діяльності (наприклад, до оволодіння якоюсь спеціальністю).

3. Відповідно до рівня дієвості інтересів особистості розрізняють:

Пасивний інтерес – виникає тоді, коли учень лише спостерігає за об'єктом що його цікавить.

Активний інтерес – той, який спонукає дитину оволодіти об'єктом інтересу, він формує розвиток особистості, характер, здібності.

4. Відповідно до обсягу пізнавального інтересу особистості розрізняють:

Широкі інтереси – це інтереси, які пов'язані з різними предметами і всім процесом навчання.

Вузькі інтереси – це інтереси, які виникають до одного предмета чи певної теми.

Так як пізнавальні інтереси виступають рушійною силою процесу навчання, то вважаємо за доцільне розглянути його якісні характеристики. Різні дослідники визначають різну кількість цих характеристик. Ми ж спираємося на дослідження О. Васько, який розрізняє дві групи якісних характеристик пізнавального інтересу, а саме: динамічні та змістовні [8].

Зміст пізнавального інтересу – це певна сукупність об'єктів, цілей і завдань діяльності, на які він спрямований.

До змістовних характеристик пізнавального інтересу відносять:

- вибірковість – спрямованість на певний предмет;
- дієвість – реальний вплив на хід навчальної діяльності і всю поведінку дитини;
- усвідомленість – відображення в свідомості учнів предмету інтересу і способу його задоволення;
- самостійність виникнення – прояв інтересу без допомоги іншої людини як внутрішнього мотиву в ході діяльності;
- домінування в загальній структурі мотивації – пізнавальний інтерес, як найбільш дієвий мотив, проявляється в постійному прагненні до вдосконалення знань в тій чи іншій галузі науки.

Динамічні характеристики відображають вираженість інтересу і включають в себе:

– стійкість – проявляється в тривалості, протягом якої інтерес зберігає свою силу;

– інтенсивність – пов’язується з силою емоційного прояву, з тривалістю самостійного звернення до предмету інтересу;

– широта інтересів – число охоплених учнем способів діяльності, їх результатів, різних предметів і явищ;

– емоційне забарвлення – позитивні чи негативні реакції, пов’язані з певним колом предметів, завдань, різних видів діяльності.

Ми дотримуємося у своєму дослідженні визначення, сформульованого І. Новик, яка під терміном пізнавальний інтерес розглядає «спрямованість молодших школярів на предмети та явища дійсності з метою пізнання, отримання нових та глибших знань... та безпосередньо пов’язаний з їх особистісним розвитком»[46, с. 44].

Розвиток пізнавального інтересу – є одним із найважчих процесів в педагогіці, адже цей процес включає складні взаємодії біологічних, психофізіологічних та соціальних умов, в яких розвиваються школярі. Психологи та педагоги з різних сторін вивчають пізнавальний інтерес. Проте будь-які дослідження розглядають пізнавальний інтерес як частину процесу розвитку та виховання учня. Сьогодні ця проблема все ширше досліджується в контексті всілякої діяльності дітей, що дозволяє творчо працюючим педагогам успішно формувати й розвивати інтереси школярів, збагачувати їх внутрішній світ, виховувати активне ставлення до життя.

Пізнавальний інтерес дозволяє людині виявляти здібності до тривалого вольового зусилля в процесі виконання певних практичних чи розумових задач. Пізнавальні інтереси надають людині впевненості у своїх силах, спонукають до нового пошуку. У сферу пізнавального інтересу дослідники включають не лише знання, що набуваються дітьми, але і процес оволодіння ними.

Таким чином, пізнавальний інтерес – це продуктивна діяльність особистості, яка активізує її психічні процеси, сприяє розвитку творчості, емоційному підйому та просто приносить інтелектуальне задоволення. Інтерес виступає як найенергійніший активатор, стимулятор діяльності, реальних наочних, навчальних, творчих дій і життєдіяльності загалом.

1.2 Специфіка формування пізнавального інтересу у дітей молодшого шкільного віку

Перехід дитини від дошкільного віку до молодшого шкільного та особливості цього періоду вивчали такі відомі науковці, як Н. Бібік, С. Коробко, Л. Лохвицька, О. Савченко, Т. Байбара та ін.

Молодший шкільний вік називають вершиною дитинства. У сучасній періодизації психічного розвитку він охоплює період від 6-7 до 9-11 років. У цьому віці відбувається зміна способу та стилю життя: нові вимоги, нова соціальна роль учня, принципово новий вид діяльності – навчальна діяльність – провідна у молодшому шкільному віці.

Як зазначає Т. Філімонова, початок формування мотивації до навчання припадає на період молодшого шкільного віку. Саме в цей час у дітей починає формуватися «внутрішня позиція учня», яка проявляється в бажанні відвідувати школу, долучитися до нового виду діяльності та прийняти нову соціальну роль. З початком відвідування школи, молодші школярі вливаються в нове середовище, яке передбачає участь у соціально значущих навчальних заходах. Результати навчання учнів починають оцінювати оточуючі дорослі як високі або низькі. Таким чином, успіхи молодшого школяра в навчальній діяльності безпосередньо впливають на розвиток його особистості. Щодо пізнавальної сфери учнів початкових класів, то тут наявні чіткі відмінності. Так, під час навчання в початковій школі рідко спостерігається глибокий інтерес до певного

предмета. Найчастіше інтерес обумовлюється раннім розвитком певних навичок [58, с. 127].

Пізнавальний інтерес школярів – це виразна інтелектуальна спрямованість молодшого школяра на пошук нового в явищах, предметах, подіях, що супроводжувана прагненням детальніше розпізнати їх особливості; усвідомлене ставлення до явищ, подій та предметів [55].

У дітей молодшого шкільного віку пізнавальний інтерес носить яскраво виражений емоційний характер. Дитина поспішає завершити дію та негайно отримати результат. У пізнішому віці школярів «можна розділити на теоретиків, які прагнуть проникнути в істину, пізнати причини, єдині принципи, та емпіриків, які тяжіють до життєвих пояснень та прикладного характеру знань» [28].

Формування пізнавальних інтересів у молодших школярів «відбувається у формі цікавості, допитливості із включенням механізмів уваги. Перехід інтересу з однієї стадії свого розвитку в іншу не означає зникнення попередніх. Вони залишаються і функціонують нарівні з формами, що знову з'явилися» [49].

І. Новик, аналізуючи напрацювання Н. Бібік та Г. Щукіної, зазначає, що розвиток інтересу учнів початкової школи має певну динаміку і загалом охоплює три етапи.

І етап – цікавість. На цьому етапі в молодших школярів відбувається реакція на появу нового, у дітей з'являється нове оточення і вони прагнуть орієнтуватися в ньому, що призводить до появи запитань.

ІІ етап – допитливість. У молодших школярів з'являється внутрішня зацікавленість до отримання нової інформації, щоб задовольнити власні пізнавальні потреби. Цей етап характеризується прагненням дітей проникнути за межі вже відомого.

ІІІ етап – пізнавальний інтерес. Він включає творчий, емоційний, інтелектуальний та регулятивний компоненти. Прояв інтелектуального

компоненту здійснюється через активний пошук, дослідницький підхід чи розв'язування інтелектуальних задач. Виявлення емоційного компоненту здійснюється через почуття подиву, радості від інтелектуальних успіхів, очікування нового. Регулятивний компонент передбачає подолання учнями труднощів, вміння планувати свою діяльність, адекватне ставлення до результатів своєї діяльності та розвиток рефлексії. Прояв творчого компоненту відбувається шляхом перенесення засвоєних способів діяльності на нову ситуацію, комбінуванні вже засвоєних способів діяльності [47, с. 56-57].

Динаміку розвитку інтересів учнів молодшого шкільного віку вивчала Т. Філімонова. Зокрема дослідниця відмічає, що у перші роки навчання дітей у школі їх інтереси розвиваються дуже чітко, в тому числі і пізнавальний інтерес. Прояв пізнавального інтересу учнів початкових класів проявляються в прагненні до більшого навчання та цікавості до інтелектуальних знань. В перші два роки навчання в учнів виникають інтереси до окремих фактів та певних явищ. Потім – інтереси дітей зумовлені розкриттям певних закономірностей та взаємозв'язків між явищами. Учні, які розпочинають навчання, часто задають питання «Що це?». У більш старшому віці діти ставлять питання «Чому?», «Як?». Із розвитком навички читання у них виникає інтерес до певної літератури. Диференціювання навчальних інтересів зазвичай відбувається з 3 класу [58, с. 127].

О. Лобач та І. Гуда вважають, що послідовними стадіями розвитку пізнавального інтересу є: цікавість, допитливість, пізнавальний інтерес, теоретичний інтерес. Крім того, науковці розрізняють пізнавальні інтереси за характером і розрізняють їх на аморфні, багатосторонні та локальні [36, с. 7].

Л. Порядченко та Т. Олексюк окреслили основні умови, які мають позитивний вплив на формування та розвиток пізнавального інтересу учнів початкової школи. Зокрема, автори виділили наступні:

- забезпечення внутрішнього сприйняття дітьми мети майбутньої роботи, забезпечення розуміння того, на чому слід орієнтуватися на бажаний результат;
- виключення поверхневої оцінки результатів попередньої роботи та в момент оновлення знань;
- поєднання різних форм організації навчальної роботи, визначення їх місця на кожному етапі уроку;
- обговорення результатів діяльності та застосування розроблених дітьми вправ і завдань;
- навчання учнів раціональним методам розумової праці;
- емоційна насиченість уроку;
- створення доброзичливого емоційного фону в діяльності вчителя та учнів[53, с. 268].

Таким чином, пізнавальні інтереси – це активна пізнавальна спрямованість, пов'язана з позитивним емоційно забарвленим ставленням до вивчення предмета з радістю пізнання, подолання труднощів, створенням успіху, із самовираженням та утвердженням особистості, що розвивається. У молодшому шкільному віці розвиток пізнавальних інтересів має особливості. Пізнавальний інтерес як мотив вчення спонукає молодшого школяра до самостійної діяльності, за наявності інтересу процес засвоєння знань стає активнішим, творчим, що, своєю чергою, стимулює зміцнення інтересу. Розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів має відбуватися у доступній їм формі.

Оскільки період молодшого шкільного віку є сенситивним щодо розвитку та формування в дітей пізнавального інтересу вважаємо за доцільне розглянути особливості цього вікового періоду.

Отже, період молодшого шкільного віку припадає з 6-7 до 9-10 років і збігається з періодом навчання дітей у початковій школі. Крім того, цей віковий

період також супроводжується фізичним та психологічним розвитком дитини, що і дає можливість їй навчатися у школі [17].

У зв'язку із новою для себе соціальною ситуацією, а саме початком навчання дитини у школі, вона тепер стає суспільним суб'єктом. Це в свою чергу покладає на дитину певні соціально значущі обов'язки, від виконання яких залежить оцінка суспільством дитини як суб'єкта. Навчання в початковій школі формує в дитини новий тип відносин із оточуючими. До цього періоду дорослі мали стійкий авторитет в дітей, проте з початком навчання він поступово втрачається, і в цей час більшого значення для дітей набувають однолітки. До кінця навчання в початковій школі все більшого значення набуває дитяча спільнота.

Ще одним важливим новоутворенням, яке виникає в молодшому шкільному віці є довільна поведінка. Основною характеристикою, що супроводжує означене новоутворення, є самостійність, тобто дитина може уже самостійно вирішувати як її чинити у певних ситуаціях. Основою для такого виду поведінки у дітей виступають моральні мотиви, що також формуються на цьому віковому етапі. Молодші школярі намагаються дотримуватися установлених правил та законів. Найчастіше, діти мають егоїстичні мотиви, які часто пов'язані з бажанням отримати схвальну оцінку від дорослих чи змінити свою позицію в групі однолітків. З формуванням у дитини довільної поведінки тісно пов'язані й інші новоутворення, зокрема, рефлексія та планування результатів [18].

Розвиток особистості молодшого школяра залежить від шкільної успішності, оцінки дитини дорослими. Як зазначають дослідники, дитина в цьому віці схильна до зовнішнього впливу. Саме завдяки цьому вона вбирає знання як інтелектуальні, так і моральні. Значну роль у встановленні моральних норм та розвитку дитячих інтересів грає вчитель, а також інші дорослі.

Отже, враховуючи все вище означене стверджуємо, що період молодшого шкільного віку є важливим етапом розвитку та формування особистості. Основні досягнення та новоутворення, що виникають в цей період пов'язані з новою провідною діяльністю учнів, а саме – навчання. Характер провідної діяльності дітей багато в чому є визначальними для наступних років навчання. Тому основне завдання педагогів та батьків на цьому етапі – сформувати в дитини бажання вчитися та вірити у власні сили.

Важливим фактором, що має значний вплив на розвиток інтересу до навчання в дітей, є розуміння ними необхідності вивчення певного матеріалу. Тоді як для формування в них пізнавального інтересу до матеріалу, який вивчається, велике значення має методика, яку використовує педагог для його викладу. Тому формування пізнавального інтересу виступає важливим засобом для підвищення якості навчання молодших школярів, оскільки в початковій школі починають формуватися та визначатися постійні інтереси дітей до певного предмету. Таким чином, в учнів початкової школи необхідно формувати вміння самостійності, виховувати інтерес до навчання та потребу в знаннях.

Отже, в основі допитливості учнів початкової школи лежить пізнавальний інтерес. Учні намагаються проникнути вглиб предмета, який вони вивчають, порівняти його з іншими предметами, поставити нові питання та сформулювати певні висновки. Проте, якщо в молодшого школяра відсутні всі означені якості, то неможливе й успішне навчання учня в школі. Саме пізнавальні інтереси молодшого школяра визначають його активне ставлення до світу, процесу пізнання. При цьому найбільш значущими факторами, що визначають рівень сформованості пізнавального інтересу молодшого школяра, є довільне управління навчальною діяльністю, розвиток сприйняття, мислення, мови, пам'яті, уяви.

Висновки розділу I

Отже, під терміном «пізнавальний інтерес» ми розуміємо орієнтованість молодших школярів на предмети та явища дійсності з метою пізнання, отримання нових і глибших знань, що безпосередньо пов'язано з їхнім особистісним розвитком. Розвиток пізнавального інтересу – це один із найскладніших процесів у педагогіці, оскільки він включає складні взаємодії біологічних, психофізіологічних та соціальних умов, у яких зростають школярі. Психологи та педагоги вивчають пізнавальний інтерес з різних аспектів, але всі дослідження розглядають його як частину процесу розвитку та виховання учня. Сьогодні ця проблема досліджується все більше в контексті різноманітної діяльності дітей, що дозволяє педагогам успішно формувати та розвивати інтереси школярів, збагачувати їхній внутрішній світ і виховувати активне ставлення до життя.

Пізнавальний інтерес дозволяє людині виявляти здатність до тривалого вольового зусилля під час виконання певних практичних чи розумових завдань. Пізнавальні інтереси додають людині впевненості у своїх силах та спонукають до нових пошуків. Дослідники включають до сфери пізнавального інтересу не лише знання, які діти набувають, але й процес їх освоєння.

Таким чином, пізнавальний інтерес – це продуктивна діяльність особистості, яка активізує її психічні процеси, сприяє розвитку творчості, емоційному підйому та приносить інтелектуальне задоволення. Інтерес виступає як потужний активатор і стимулятор діяльності, реальних практичних, навчальних і творчих дій, а також життєдіяльності в цілому.

Допитливість молодших школярів – це фундамент успішного навчання. Вона проявляється у бажанні досліджувати, порівнювати, ставити запитання та робити висновки. Відсутність цих якостей ускладнює навчальний процес. Розвиток пізнавального інтересу залежить від здатності керувати своєю

навчальною діяльністю та від рівня розвитку таких пізнавальних процесів, як сприйняття, мислення, мова, пам'ять та уява.

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ УРОКІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

2.1 Сутність та основні ознаки інтегрованого навчання

У сучасній педагогіці інтеграція розглядається як ефективний спосіб щодо оновлення підходів до освітнього процесу, зокрема оновлення змісту та методів навчання сучасної школи.

Поняття «інтеграція» описує процес об'єднання різних елементів в єдине ціле, забезпечуючи їх цільову та функціональну однорідність. У латинському перекладі «інтеграція» означає «відтворення». Це явище виникло в основних науках як протилежність диференціації, закладаючи основи для необхідності інтеграції.

Інтеграція стала актуальною в наш час, сприяючи ознайомленню особистості з досягненнями культури та науки та піднесенню її на новий рівень інтелектуального розвитку. Основою інтеграції для дітей стає розуміння цілісності світу та свідомість власного місця в ньому.

Проблема інтегративних зв'язків в початковій школі важлива для педагогічної науки. Вчителі думають про те, як створити загальну платформу для зближення предметних знань. Існують об'єктивні причини і передумови для інтеграції окремих навчальних курсів у початковій школі. Наприклад, це може допомогти у зменшенні навантаження на учнів, скороченні кількості уроків протягом тижня та впровадженні нових методик навчання.

Одним з методів покращення уроків є їх проведення на основі інтеграції змісту з декількох предметів навколо однієї теми. Це сприяє збагаченню сприйняття, мислення та почуттів учнів, дозволяючи їм з різних боків вивчати явище чи поняття та досягати цілісності знань.

Ознаки інтегрованого уроку визначаються його спрямованістю на вирішення конкретних завдань інтегрованого курсу, а також його органічним включенням у загальний освітній процес. Це не просто окремий урок, а складова частина більш широкого навчального плану, що взаємодіє з попередніми та наступними уроками.

Інтегрований урок народжується з нестандартної педагогічної теорії, від вдумливого самоаналізу діяльності вчителя і відсутності шаблонів у педагогічній технології. В умовах різноманітності навчальних програм, яка характерна для сучасних шкіл, важливо спрямовувати зусилля на пошук співпраці, спільності та гуманістичних взаємин між учасниками освітнього процесу.

Сутність інтегрованого уроку полягає в тому, щоб створити сприятливі умови для вільного розвитку та навчання кожної дитини, підтримуючи її прагнення до спільної організації освітнього процесу та розвитку відповідальності. Такий підхід дозволяє формувати глибокі та стійкі знання, розвивати критичне мислення та творчі здібності учнів.

Основний акцент на таких уроках робиться на розвитку творчого мислення. Педагоги, проводячи інтегровані заняття, вправно й ефективно використовують принципи усвідомлення й застосування знань, сприяють формуванню мислення, емоційної та вольової сфери учнів, а також моральних, естетичних та світоглядних аспектів особистості, навчальних і трудових навичок.

Творчий процес учнів на уроках не виникає самотійно – його потрібно стимулювати та створювати відповідну атмосферу. З переходом дитини до школи розпочинається новий етап у її спілкуванні, оскільки з дитинства учень проводив більшість часу в іграх. Таким чином, спілкування дітей набуває нового змісту, оскільки у школі вони зустрічають нові умови та завдання, такі як засвоєння нових понять з різних предметів та застосування отриманих знань.

Вчителю доводиться вміло та своєчасно адаптувати зміст спілкування дітей, спрямовуючи їх на опанування нових понять та навичок. Творчий підхід вчителя спонукає учня до творчості. Ефективним вважається урок, на якому кожному вистачає часу й уваги, і де навчання виявляється цікавим для всіх.

Інтегровані уроки сприяють розвитку мислення, мовлення, уваги, пам'яті, спостережливості, кмітливості, ініціативи, самостійності, наполегливості, працьовитості, а також сприяють формуванню таких позитивних якостей особистості, як уважне ставлення один до одного.

Поняття інтеграції має міждисциплінарний характер та відповідно широко використовується у різних галузях знань. У межах нашого дослідження розглянемо детальніше трактування означеного поняття з точки зору педагогічної науки.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови термін інтеграція трактується «як об'єднання в ціле будь-яких окремих частин; об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи; процес упорядкування, узгодження та об'єднання структур і функцій у цілому організмі» [10, с. 500].

У Педагогічному словнику інтеграція тлумачиться як стан зв'язності окремих диференційованих частин і функцій системи, організму в ціле, так і процес, що веде до такого стану [49, с. 229].

Прийнятним вважаємо визначення, подане в «Короткому словнику актуальних педагогічних термінів», де під інтеграцією розуміють «об'єднання в ціле будь-яких частин чи елементів» [30, с. 19].

Т. Засекіна розглядає інтеграцію як вищу форму взаємозв'язку, якому характерні нерозривність компонентів, нова об'єктивність, монооб'єкт, нова структура, нова функція об'єктів, що вступають у зв'язок; різновид наукової інтеграції, здійснюваної в рамках педагогічної теорії й практики. Термін-поняття «педагогічна інтеграція», на думку дослідниці, передбачає пояснення,

прогнозування конкретних проявів інтеграції та управління ними в межах предмета педагогіки відповідно до її завдань [19].

На думку Н. Костюка, інтеграція – це процес взаємодії елементів із заданими властивостями, що супроводжується встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між цими елементами на основі достатньої підстави, у результаті якої формується інтегрований об'єкт (цілісна система) з якісно новими властивостями, у структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів[23, с. 8].

Таким чином, відповідно до проведеного контент-аналізу поняття «інтеграція», можемо визначити такі основні його характеристики:

- стан цілісності, який виникає через взаємозв'язок, взаємодію, взаємопроникнення, взаємозалежність;
- процес злиття в єдине ціле певних диференційованих елементів, на основі якого виникають нові якісні і потенційні можливості цієї цілісності, а також зміни властивостей самих елементів.

Поняття «інтегроване навчання» в останні роки є об'єктом дослідження як іноземних, так і українських науковців. Так, результат інтегрованого навчання розглядається американським педагогом Дж. Гіббоне як ефективний спосіб покращити процес навчання та зробити його більш продуктивним[24]. Н. Антонов вивчав загальнонауковий аспект явища «інтеграції», протиставляючи його «диференціації» та акцентуючи високий рівень системності, взаємопроникнення та уніфікації елементів [23]. Дослідниця І. Козловська розкриває взаємопов'язаність процесу та результату інтеграції як компонентів створення «нерозривно зв'язаного єдиного цілого» [28, с. 48-51].

У короткому Педагогічному словнику термін «інтеграція навчання» трактується як «відбір та об'єднання навчального матеріалу з різних предметів з метою цілісного, системного й різнобічного вивчення важливих наскрізних тем

(тематична інтеграція); це створення інтегрованого змісту навчання – предметів, які об'єднували б в єдине ціле знання з різних галузей» [32, с. 16].

О. Горбатюк зазначає, що інтегроване навчання – це навчання, яке ґрунтується на використанні спільних складових окремих наук цілісно, що дозволяє формувати у здобувача освіти цілісне сприйняття оточуючого світу [13, с. 144].

Таким чином, констатуємо, що інтегроване навчання – це навчання, яке ґрунтується на комплексному підході. Освіта розглядається через призму загальної картини, а не ділиться на окремі дисципліни [23, с. 8].

Метою інтегрованого навчання є:

- формування у здобувачів освіти цілісного уявлення про оточуючий світ;
- виведення української системи освіти на якісно новий конкурентоспроможний рівень;
- створення оптимальних умов для загального, фізичного та розумового розвитку дитини із формуванням навичок критичного, логічного та аналітичного мислення під час комплексного вивчення навчальних дисциплін окремими блоками;
- активізація та розвиток пізнавальної діяльності та пізнавальної активності у здобувачів освіти;
- ефективна реалізація основ навчально-виховної роботи в процесі здобування школярами базової загальної освіти [1].

Організація інтегрованого навчання в сучасному закладі освіти здійснюється за допомогою різноманітних підходів. Відома українська дослідниця Т. Куценко зазначає, що основними такими шляхами є:

- мультидисциплінарний – інтеграція змісту декількох предметів на рівних засадах;
- міждисциплінарний – взаємопроникнення навчального матеріалу з різних навчальних предметів;

- трансдисциплінарний – інтеграція багатьох предметів для формування цілісного уявлення щодо певної теми, ідеї, концепції тощо[35].

Таким чином, основними перевагами інтегрованого навчання є:

- поживлення освітнього процесу;
- економія навчального часу;
- позбавлення перевтоми тощо.
- більш чітке розуміння учнями мети кожного предмета;
- розуміння будь-якої теми шляхом її вивчення з кількох точок зору;
- краще усвідомлення комплексного підходу через який навчальний матеріал пов'язується з реальним світом;
- удосконалення навичок системного мислення.

2.2 Впровадження інтегрованого навчання в початкових класах в умовах реалізації НУШ

Відповідно до Концепції Нової української школи навчальний матеріал можна інтегрувати в змісті споріднених предметів. У Державному стандарті початкової освіти зазначається, що організація освітнього процесу має здійснюватися із використанням діяльнісного підходу на інтегрованій основі та з перевагою ігрових методів у першому циклі (1-2-й класи) та на інтегровано-предметній основі у другому циклі (3-4-й класи)[45].

У 2018 розпочалася реформа «Нова українська школа» (НУШ), яка передбачає створення школи, де діти будуть навчатися через діяльність, а основна увага спрямована на розвиток компетентності, а не запам'ятовування фактів.

Інтеграція є одним із провідних напрямків перетворень в новій українській школі й усунення протиріч між невпинно зростаючим обсягом знань та здатністю їх засвоєння. Інтеграція покликана сприяти подоланню

фрагментарності та мозаїчності знань учнів, забезпечує оволодіння ними комплексними знаннями, системою універсальних людських цінностей, слугує формуванню системно-цілісного світогляду.

Дидактичне наповнення грає не менш важливу роль в освітньому процесі за концепцією Нової української школи. Сучасне дидактичне наповнення в корені відрізняється від попереднього наповнення. Практика, наочність, креативність у використанні – ось головні постулати сучасної дидактики, що тягне за собою інтегроване навчання.

Слід зазначити, що для сучасного освітнього середовища НУШ характерним є використання інтеграції різних видів та рівнів (Рис. 2.1)[23]

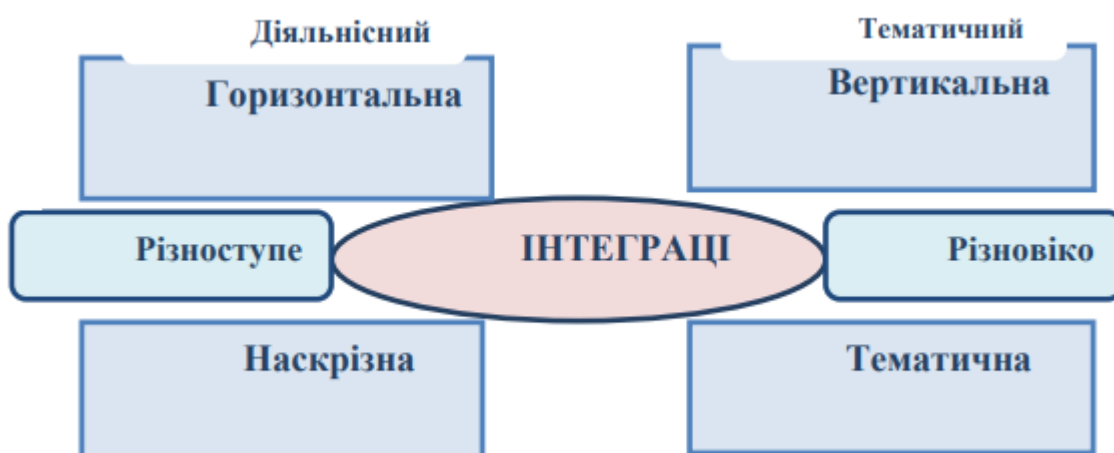

Рис.2.1. Рівні та види навчальної інтеграції в умовах НУШ

Ефективне впровадження інтегрованого навчання залежить від розробки якісних навчальних програм. Закцентуємо увагу на двох способах створення програм інтегрованого навчання, які застосовуються в умовах НУШ:

- інтеграція на рівні навичок (діяльнісний підхід);
- інтеграція на рівні змісту (тематичний підхід) [23].

Інтеграція на рівні навичок (діяльнісний підхід) передбачає формування в учнів навичок ХХІ століття: критичне мислення і вирішення проблем, соціальні

та комунікативні навички, організаційні навички, навички використання раніше засвоєної інформації у новій ситуації тощо [24].

Інтеграція на рівні змісту (тематичний підхід) передбачає можливість для учнів зв'язати зміст двох або більше дисциплін у межах однієї теми дослідження.

Виокремимо такі можливості впровадження інтеграції в освітній процес на засадах Нової української школи:

- поєднання спорідненого матеріалу кількох предметів навколо однієї теми;
- укрупнення знань та досягнення їх цілісності;
- залучення учнів до процесу самостійного освоєння знань;
- формування творчих здібностей особистості учнів;
- застосування набутих знань з різних навчальних предметів у повсякденній діяльності [23].

Етапи реалізації міжпредметної інтеграції змісту навчання (від простого до складного):

- уведення міжпредметних зв'язків на уроках суміжних дисциплін на основі репродуктивної діяльності й елементів проблемності;
- постановка міжпредметних навчальних проблем і самостійний пошук їх вирішення на окремих уроках;
- систематичне проблемне навчання на основі ускладнених міжпредметних проблем усередині окремих курсів;
- включення спочатку двосторонніх, а потім і багатосторонніх зв'язків між різними предметами на основі координації діяльності вчителя;
- розробка широкої системи в роботі вчителів, які здійснюють міжпредметні зв'язки як у змісті й методах, так і у формах організації навчання разом з позакласною роботою та розширенням меж програми [24]

За допомогою багатосторонніх міжпредметних зв'язків закладається фундамент для формування в учнів умінь комплексного бачення проблем реальної дійсності, різнопланових підходів до їх розв'язання.

Міжпредметні зв'язки можуть бути горизонтальними або вертикальними [23].

Рис. 2.2. Горизонтальні міжпредметні зв'язки

Горизонтальний міжпредметний зв'язок здійснюється тоді, коли інтегровані предмети вивчаються відірвано в часі (наприклад, протягом тижня, місяця).

Горизонтальні міжпредметні зв'язки характеризуються вивченням поняття на уроках різних предметів протягом деякого часу (неодночасно). Наприклад, на уроках природознавства досліджують, як виготовляють папір, на уроках української мови проводиться словникова робота – зі словом «папір», на уроках трудового навчання виготовляють різні іграшки з паперу.

ВЕРТИКАЛЬНІ МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ

вивчення поняття на одному уроці (або в один часовий проміжок на різних уроках)
із використанням навчального матеріалу з різних предметів

Рис. 2.3 Вертикальні міжпредметні зв'язки

Вертикальний зв'язок можна спостерігати, якщо інтегровані предмети вивчаються в близьких часових межах (протягом одного уроку, одного дня): якщо вчитель весь урок вивчає одну тему, залучаючи з інших відомості, способи дій на основі сформованих в учнів умінь та навичок, форму подання навчального матеріалу тощо, то використовує вертикальний тематизм.

Така інтеграція надає можливість формувати в учнів навички людини XXI століття:

- критичне та продуктивне мислення, здатність до вирішення проблем: прогнозування, висування гіпотез, порівняння й зіставлення, узагальнення, оцінка ідей, вибір альтернативи, ухвалення рішень;

- соціальні/комунікативні навички: уважне слухання, повага до точки зору інших, розуміння думок інших, коректне донесення власної думки, співпраця під час спільної роботи;

- організаційні навички: логічне вибудовування ідей, планування, форма вираження (письмово, усно, візуально, драматизація); розподіл часу;

- навички застосування: використання раніше засвоєної інформації або навичок у новій ситуації; дослідницькі навички, розуміння прочитаного, навички вимірювання тощо [24].

Створення програм інтегрованого навчання на основі тематичного та діяльнісного підходів в умовах НУШ дозволяє ефективно здійснити як інтеграцію змісту навчального матеріалу шкільних предметів, так і інтеграцію на рівні навичок XXI століття.

Розробники освітніх програм під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна обґрунтували зміст інтегрованого курсу «Я досліджую світ», який уже впроваджено в освітній процес початкової школи. В курсі зінтегрований в різних комбінаціях зміст природничої, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, технологічної, інформатичної освітніх галузей.

За допомогою інтегрованого навчання в умовах НУШ створюється можливість формування в учнів якісно нових знань та навичок, цілісного уявлення про навколишній світ.

Отже, використання інтегративного підходу в початковій освіті сприяє:

- формуванню в молодших школярів цілісної картини світу,
- розвитку системного мислення,
- здатності сприймати предмети та явища різнобічно, системно,
- формуванню в учнів якісно нових знань вищого рівня мислення,
- забезпеченню динамічності застосування отриманих знань у нових ситуаціях, гнучкості розуму, уміння переносити та узагальнювати знання з різних предметів,

- закріпленню творчого ставлення до праці,
- формуванню здатності вирішувати складні практичні завдання, що вимагають синтезу знань з різних наукових галузей.

Висновки розділу II

На основі проведеного теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури щодо інтегрованого навчання учнів встановлено, що інтеграція змісту навчальних дисциплін сприяє підвищенню якості освіти, оскільки забезпечує природні зв'язки між процесами і явищами навколишнього світу. У процесі інтеграції в навчанні виділяють кілька аспектів: інтеграція як мета навчання (інтегроване навчання має сприяти формуванню у школярів цілісного уявлення про світ); інтеграція як засіб навчання (інтегроване навчання дозволяє знайти спільну основу для зближення предметних знань); інтеграція як засіб розвитку учнів. Ідеї інтегрованого навчання особливо актуальні сьогодні, оскільки від їх впровадження залежить реалізація нових освітніх завдань, таких як розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України. Підсумовуючи, зазначимо, що інтеграційні процеси стали закономірними для початкової освіти. Дослідження проблем інтеграції дозволили встановити деякі особливості інтегрованих процесів: оновлення змісту початкової освіти за рахунок створення інтегрованих курсів, використання інтегрованих уроків для посилення виховної і розвивальної функцій освітнього процесу, для розвитку цілісної особистості та індивідуальності учнів тощо.

РОЗДІЛ 3. ПРОЦЕС І РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ НА ІНТЕГРОВАНИХ УРОКАХ У МЕЖАХ КОНЦЕПЦІЇ НУШ

3.1 Мета та зміст експериментального дослідження

Як було зазначено у першому розділі, пізнавальний інтерес – це мотивація особистості до діяльності, спонукання до виконання дій.

Виходячи з положення, що мотивація – багаторівнева система, в якій одні спонукання усвідомлюються краще, а інші гірше, нами була поставлена задача: виявити найбільш і найменш усвідомлювані мотиви, визначити їх місце та роль у системі мотивації навчальної діяльності молодших школярів.

Мета дослідження: виявити особливості навчальних мотивів молодших школярів.

Для досягнення мети дослідження нами було дібрано такі методики.

1. Методика «Мотиви учіння» (за В. Кириленко) (Додаток А)

Відповідно до головних елементів (показників) мотивації навчання ця діагностична методика містить у собі шість змістовних установок: індивідуальне значення навчання; рівень формування цілепокладання; типи мотивації; зовнішні або внутрішні мотиви; спрямованість на результат успіху або невдачі при навчанні; здійснення мотивів навчання в поведінці.

Мета: Виявити рівень формування навчальної мотивації учня, як складової однією з характеристик особистісних якостей.

Хід проведення. Методика належить до групи методів, які використовуються для дослідження спрямованості особистості учня. Основою цієї методики є принцип «персоніфікації» мотивів. У цьому підході досліджуваним пропонується коротке оповідання, в якому кожен мотив уособлюється як особистісна позиція одного з персонажів. Це дозволяє учням краще усвідомити та виразити свої мотиви через сприйняття персонажів.

Експеримент проводиться індивідуально. Після прочитання кожного абзацу оповідання учню надається схематичний малюнок, що ілюструє зміст прочитаного тексту. Цей малюнок служить зовнішньою опорою для полегшення запам'ятовування і розуміння, а також для глибшого аналізу особистих мотивів і позицій.

Обґрунтування вибору методики: для дітей молодшого шкільного віку найбільш вираженими вважаються такі мотиви:

1. Індивідуально-пізнавальний мотив, що веде до пізнавальної потреби - навчальний.
2. Широкі громадські мотиви, створені в уявленні соціальної необхідності навчання – соціальний.
3. «Позиційний» мотив, пов'язаний з прагненням зайняти нову позицію у відносинах з оточуючими – позиційний.
4. «Зовнішній» згідно відношенню до самої навчання мотиви, наприклад, підпорядкування запитам дорослих – зовнішній.
5. Ігровий мотив, болісно перенесений в нову – навчальну область,
6. Мотив отримання високої оцінки [40].

Методика дозволяє виявити ті мотиви, які є провідними у визначенні бажання ходити в школу.

2. Методика «Виявлення мотивації учіння» (за В. Кириленко) (Додаток Б)

Проведення дослідження. Дається 17 тверджень-питань, що стосуються мотивів навчання учнів початкової школи. З двох відповідей «так» і «ні» потрібно обрати одну і поруч з позицією питання поставити «+» у відповідну клітинку.

Інструкція. Прочитавши кожне твердження, вкажи, чи воно підходить тобі: «так» чи «ні». Для цього постав знак «+» у відповідній графі.

Обробка результатів. Запитання опитувальника складено з урахуванням внутрішніх і зовнішніх мотивів учіння: позитивних (мотивація успіху) та

негативних (уникнення невдачі). Відповіді на запитання № 3, 4, 11 вказують на внутрішні позитивні мотиви учіння. Виявленню зовнішніх позитивних мотивів допоможуть відповіді № 1, 5, 9. Відповіді на запитання № 2, 6, 7, вказують на зовнішню негативну мотивацію учіння, на № 13, 8, 16 – спрямовані на виявлення соціальної значущості учіння, а на запитання № 10, 12, 14, 15 – на виявлення мотивації престижу. Відповіді на 17 запитання дають можливість визначити, який вид навчальної діяльності приносить учневі задоволення та який краще виходить [40].

3. Для виявлення пізнавальних інтересів ми пропонували дітям заповнити анкету, яка несе назву «*Карта інтересів для молодших школярів*» (див. додаток В).

Ця методика дозволяє об'єктивніше оцінити здібності та обдарованість дитини, що допомагає у виборі відповідного гуртка. Методика застосовується для дітей молодшого шкільного віку. Щоб отримані результати були максимально точними, рекомендується провести опитування не лише дітей, але й їх батьків. Для цього потрібно підготувати анкети відповідно до кількості учасників. Обстеження можна проводити колективно. Інструкції прості і не потребують значних зусиль для освоєння, а обробка результатів займає небагато часу.

Інструкція для дітей:

В правому верхньому кутку аркуша відповідей напишіть своє ім'я та прізвище.

Відповідайте на питання, ставлячи свої відповіді в клітинках. Для першого питання ставте відповідь в клітинку під номером 1, для другого – під номером 2 і так далі. Загалом є 35 питань.

Якщо те, про що йдеться, вам не подобається, поставте знак «-». Якщо подобається – «+», а якщо дуже подобається – «+ +».

Усі вказані методики взаємодоповнювали одна одну.

Дослідженням охоплено 50 учнів 3-их класів Чернігівської загальноосвітньої школи №35: 25 учнів 3-А класу (експериментальний клас – ЕГ) та 25 учнів 3-Б класу (контрольний клас - КГ). Проведене експериментальне дослідження дало змогу отримати емпіричний матеріал для подальшого кількісного та якісного аналізу.

3.2 Результати експериментального дослідження

На першому етапі було проведено діагностику навчальної мотивації учнів 3 класу за допомогою методики «Мотиви учіння» (за В. Кириленко).

Експериментальні дані, отримані за допомогою методики «Мотиви учіння», засвідчили наступне (див. табл. 3.1, рис. 3.1).

Таблиця 3.1.

Результати дослідження за методикою «Мотиви учіння» (за В. Кириленко)(констатувальний етап) (%)

№ з/п	Назва провідних мотивів	ЕГ%	КГ%
1.	Зовнішній мотив – пов'язані з різними соціальними взаємодіями школяра з іншими людьми; виникає у ситуації допомоги дорослого.	8	8
2.	Навчальний мотив – пов'язаний з процесом виконання навчальної діяльності та її змісту.	20	24
3.	Ігровий мотив – пов'язані з домінуванням ігрової діяльності (ігри) над спрямованістю процесу вчення, його змісту, результат.	8	12
4.	Соціальний мотив – характеризується прагненням отримувати знання, щоб бути корисним Батьківщині, суспільству, бажанню виконувати свій обов'язок, у розумінні необхідності вчитися та у почутті відповідальності.	4	8
5.	Позиційний мотив, пов'язаний із прагненням зайняти нове становище у взаєминах з оточуючими дорослими	20	16
6.	Мотив високої оцінки	40	32

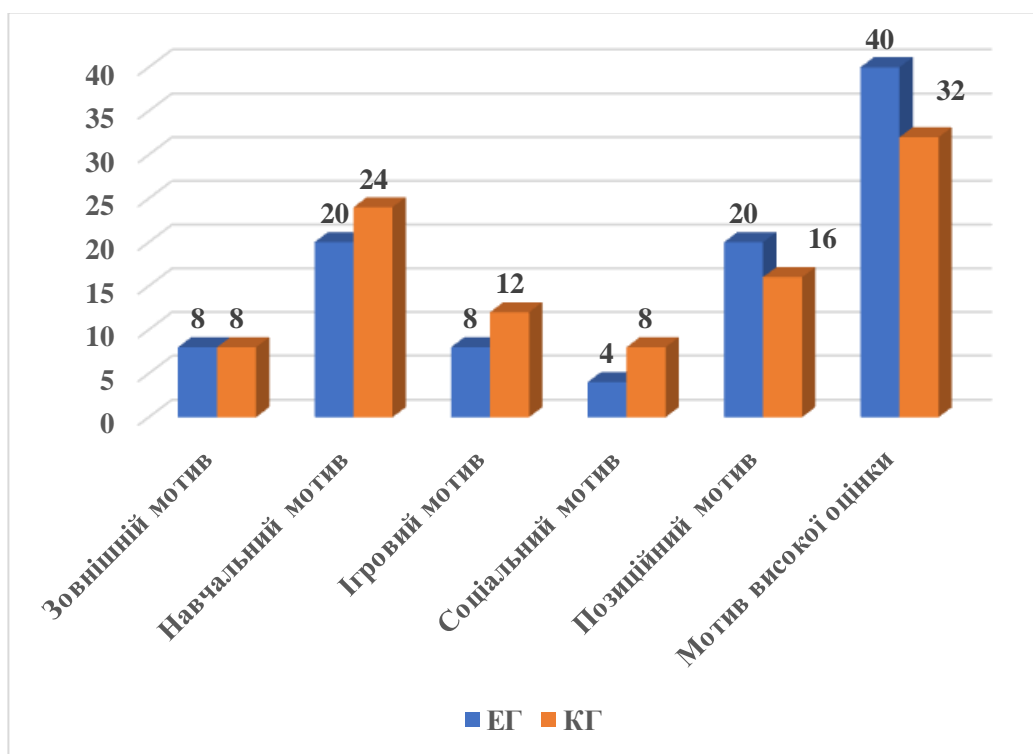

Рис. 3.1. Результати дослідження за методикою «Мотиви учіння» (за В. Кириленко) (констатувальний експеримент), %

Результати емпіричного дослідження дають змогу зробити висновок, що найчастіше молодші школярі обох груп обирають мотив оцінок – це стосується 40% учнів експериментальної групи та 32% учнів контрольної групи. Для них навчання – це засіб задоволення зовнішніх потреб, таких як вплив батьків, вчителів, ставлення однолітків, або бажання виглядати краще за інших через отримання хороших оцінок.

Навчальний мотив вибрали 20% дітей експериментальної групи та 24% контрольної групи. Це свідчить про їхню спрямованість на здобуття знань. Для цих учнів важливіше саме навчання, розуміння матеріалу, набуття нового досвіду та зацікавленість у процесі навчання. Низький відсоток цього мотиву може свідчити про те, що у дітей ще не сформувалася достатня потреба у пізнанні та розвитку.

Позиційний мотив, який пов'язаний з бажанням змінити своє становище у відносинах з оточуючими, обрали 20% експериментальної та 16% контрольної

групи.

Ігровий мотив, який пов'язаний з домінуванням ігрової діяльності (ігри) над спрямованістю процесу навчання, його змісту, результату, обрали 8% учнів експериментальної групи та 12% контрольної групи.

Соціальний мотив, пов'язаний із розумінням суспільної необхідності навчання, мало виражений – обрали його 4% дітей експериментальної групи та 8% контрольної групи. Це свідчить про те, що реальна мотивація визначається пізнавальною спрямованістю учня, яка розвивається через цікавість та перші пізнавальні інтереси.

З отриманих даних можна зробити висновки: у молодших школярів переважає мотивація оцінок, що свідчить про більшість дітей, які цікавляться саме оцінками, а не процесом навчання. Також значний відсоток має навчальний мотив, що показує початковий рівень формування бажання навчатися.

Отже, згідно з отриманими даними, можна побачити, що для молодших школярів важливими мотивами навчання є бажання отримувати високі оцінки, здобуття знань та розвиток, а також прагнення підвищити свій соціальний статус. Однак присутні й інші мотиви, які можуть бути більш зовнішніми або обумовленими побічними факторами, такими як уникнення покарання чи задоволення очікувань батьків чи оточуючих.

На наступному етапі було проведено дослідження за методикою В. Кириленко «Виявлення мотивації учіння». Результати опитування розміщені у таблиці 3.2 та на рисунку 3.2.

Результати дослідження показали, що в учнів переважають зовнішні позитивні мотиви (76% – ЕГ, 72% - КГ) та мотиви престижу (72% і 68% відповідно).

Таблиця 3.2.

Результати дослідження за методикою В. Кириленко «Виявлення мотивації учіння» (констатувальний експеримент).

Мотиви учіння	ЕГ	КГ
Внутрішні мотиви	52%	56%
Зовнішні позитивні	76%	72%
Зовнішні негативні	56%	52%
Соціальна значущість учіння	44%	48%
Мотивація престижу	72%	68%

Значущість соціальних аспектів навчання (44% та 48% відповідно) та внутрішніх мотивів (52% та 56% відповідно) виявляється недостатньо стійкими та довготривалими. Ці мотиви можна віднести до категорії нестійких, мало усвідомлених та неузагальнених, що виступають головною причиною зниження мотивації у навчанні молодших школярів.

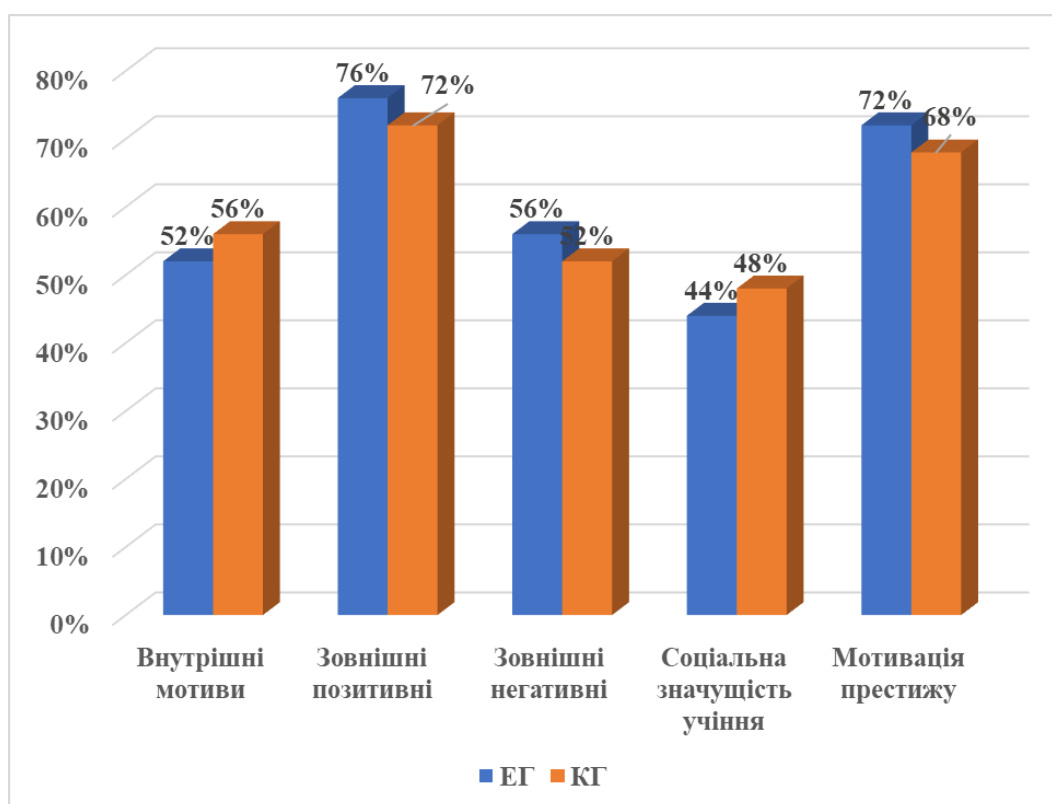

Рис. 3.2. Результати дослідження за методикою В. Кириленко «Виявлення мотивації учіння» (констатувальний експеримент).

На наступному етапі ми провели анкетування «Карта інтересів для молодших школярів». За результатами дослідження ми отримали такі дані (табл. 3.3, рис. 3.3)

Таблиця 3.2.

Результати дослідження за методикою «Карта інтересів для молодших школярів» (констатувальний експеримент), %.

	ЕГ	КГ
Математика і техніка	8%	12%
Гуманітарна сфера	12%	16%
Художня діяльність	28%	20%
Фізкультура і спорт	24%	28%
Комунікативні інтереси	12%	12%
Природа і природознавство	12%	8%
Праця по самообслуговуванню	4%	4%

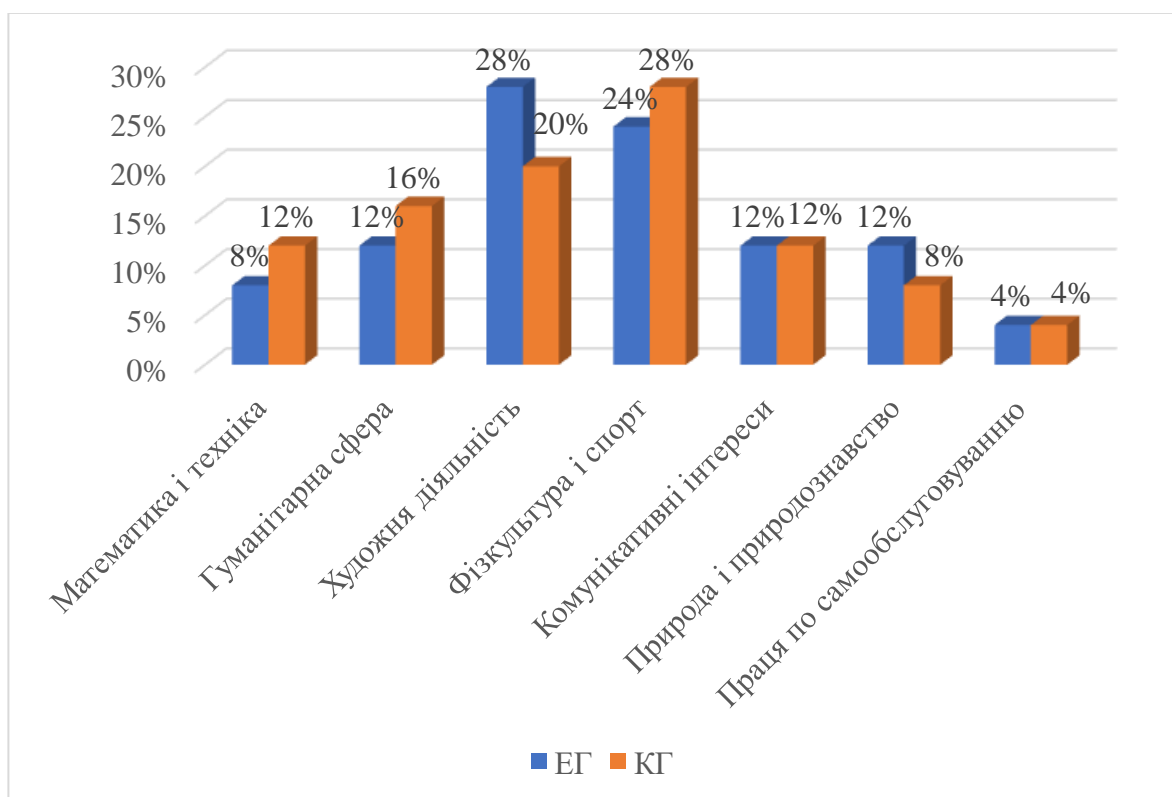

Рис. 3.3. Результати дослідження за методикою «Карта інтересів для молодших школярів» (констатувальний експеримент), %.

Було виявлено, що більшість учнів віддають перевагу заняттям,

пов'язаним з художньою діяльністю (28% – ЕГ, 20% – КГ), спортом (24% – ЕГ, 28% – КГ) та гуманітарними науками (12% – ЕГ, 16% – КГ), тоді як сфери математики (8% – ЕГ, 12% – КГ) та природознавства (12% – ЕК, 8% – КГ) залишаються поза увагою, хоча і згадуються час від часу. Отже, учні не надто зацікавлені основними предметами шкільної програми, тому рівень пізнавального інтересу у дітей знаходиться на середньому рівні розвитку. Молодшим школярам часто більше подобаються фізкультура, малювання та гуманітарні науки, ніж математика і природознавство, і одна з основних причин цього, на нашу думку, полягає в складності цих предметів.

Математика і природознавство часто включають абстрактні поняття, які можуть бути важкими для сприйняття маленькими дітьми. У математиці, наприклад, діти мають опанувати числові операції, геометричні форми та інші концепти, які потребують логічного мислення і здатності до абстрактного аналізу. Для молодших школярів, які ще не повністю розвинули ці навички, такі завдання можуть бути дуже складними і нецікавими.

Природознавство також може бути непростим, оскільки воно включає вивчення природних явищ, наукових процесів і концепцій, які можуть бути складними для розуміння на ранньому етапі. Дітям потрібно зрозуміти не лише факти, а й принципи, що лежать в основі цих явищ, що може вимагати рівня абстрактного мислення, яке ще не розвинене у молодшому віці.

У той час як фізкультура і малювання зазвичай пропонують більше практичних і зрозумілих завдань, які безпосередньо пов'язані з фізичною активністю або творчим вираженням, математика і природознавство часто вимагають більше зусиль для засвоєння через їхню абстрактність. Тому для дітей ці предмети можуть здаватися менш доступними і менш цікавими.

З викладеного вище теоретичного та практичного аналізу досліджень можемо зробити висновок, що учнів більше мотивують зовнішні фактори навчання (соціальні мотиви) в порівнянні з внутрішніми. Можна припустити,

що у молодших школярів внутрішні мотиви не до кінця усвідомлені, асоціюючи учіння головним чином із зовнішніми стимулами. Усвідомлення значення навчання як важливої діяльності настає з часом, під впливом різних зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на самого учня.

Отже, первинний аналіз рівня навчальної мотивації молодших школярів дав такі результати. У ЕГ та КГ переважають діти з рівнем мотивації, що характеризується позитивним ставленням до школи, але при цьому школа приваблює дітей більше позанавчальними сторонами. У 20% дітей ЕГ та 24% КГ дітей інтерес виникає лише до нового матеріалу, що стосується конкретних фактів, але не теорії та способів розв'язання. Сформованість мотивації навчальної діяльності молодших школярів перебуває в недостатньо розвиненому рівні, але це, своєю чергою, ускладнює розвиток позитивної навчальної орієнтації.

Підсумовуючи, можна сказати, що формування мотивів вчення та позитивного ставлення до школи є одним з найважливіших завдань педагогічного колективу та сім'ї.

Отримані дані дозволяють зробити висновок про те, що в класі необхідно вести роботу щодо підвищення рівня пізнавальної мотивації до навчальної діяльності, активізації навчально-пізнавального інтересу учнів на уроці, сприяти усвідомленості дітей, розвитку відповідального ставлення до навчальної діяльності.

Формування пізнавальних інтересів у дітей молодшого шкільного віку є необхідною умовою для розвитку їхніх пізнавальних здібностей, зміцнення навичок самостійного засвоєння та осмислення навчального матеріалу, виховання прагнення до самоосвіти та самовиховання, а також формування основних інтелектуальних умінь, необхідних для оволодіння знаннями з навчальних дисциплін. Для успішного розв'язання цієї проблеми в освітньому процесі застосовують активні та інтерактивні методи роботи, які активізують

діяльність учнів, розвиваючи їх творче мислення, вміння спілкуватися, розмірковувати і приймати рішення. Дуже ефективним методом розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів є інтегроване навчання. Інтегроване навчання відіграє важливу роль у формуванні пізнавальних інтересів молодших школярів завдяки кільком ключовим аспектам. По-перше, воно забезпечує цілісний підхід до освіти, поєднуючи знання з різних предметів у єдину систему. Це допомагає дітям зрозуміти зв'язки між різними темами та предметами, що сприяє глибшому і більш усвідомленому розумінню навчального матеріалу.

Такий підхід також сприяє розвитку критичного мислення, оскільки учні вчать аналізувати і синтезувати інформацію з різних джерел. Завдяки інтегрованому навчанню вони здобувають навички вирішення проблем, адже можуть застосовувати знання в різних контекстах і ситуаціях, що розвиває їхні аналітичні здібності.

Крім того, інтегроване навчання часто передбачає активні та практичні методи навчання, такі як проекти, ігри і рольові вправи, які можуть бути більш захоплюючими і цікавими для молодших школярів. Це допомагає залучити їх до освітнього процесу, підтримувати їхню мотивацію та інтерес до навчання.

Також важливою є роль інтегрованого навчання у розвитку соціальних навичок. Робота в групах та співпраця з однокласниками сприяють формуванню навичок комунікації та командної роботи. Учні навчаються взаємодіяти, ділитися ідеями та працювати разом для досягнення спільних цілей.

Інтегроване навчання також дозволяє враховувати індивідуальні інтереси та потреби учнів, що створює більш персоналізоване навчальне середовище. Це допомагає дітям досліджувати теми, які їх справді цікавлять, і підтримує їхню мотивацію до навчання.

Загалом, інтегроване навчання робить освітній процес більш динамічним і адаптивним, що в свою чергу сприяє формуванню пізнавальних інтересів

молодших школярів та їхньому позитивному ставленню до навчання.

На основі результатів проведеної первинної діагностики був організований формувальний етап експерименту. Він проводився на базі експериментального класу, а контрольний клас навчався за звичайною методикою. Основною метою експерименту стала перевірка ефективності педагогічних умов та їх позитивного впливу на реалізацію методики розвитку пізнавального інтересу молодших школярів засобами інтегрованого навчання. Експериментальне дослідження базувалося на дотриманні основних педагогічних умов розвитку пізнавального інтересу молодших школярів засобами інтегрованого навчання.

Зокрема, на основі досліджень І. Большакової [7] нами було визначено, що розвиток пізнавального інтересу молодших школярів на інтегрованих уроках буде ефективним за таких педагогічних умов:

1. Включення елементів інтегрованого навчання в процес початкової школи.
2. Поєднання різних навчальних предметів в умовах інтегрованого навчання.
3. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів, формування у них позитивного ставлення до навчання, інтересу до знань.

Відповідно до теоретичних принципів експериментального дослідження та результатів проведеної першої діагностики, розроблено методику стимулювання пізнавального інтересу молодших школярів за допомогою інтегрованого навчання. Ця методика охоплює педагогічні умови, етапи, зміст, моніторинг та результати навчальної діяльності учнів.

Під час підготовки інтегрованих уроків ми враховували теми та зміст предметів, які інтегруються, найбільш доцільні методичні засоби та прийоми, конкретні умови проведення уроку та рівень підготовки учнів. Для стимулювання пізнавального інтересу молодших школярів у освітньому процесі

під час інтегрованих уроків ми забезпечували:

- Правильне співвідношення між репродуктивною та продуктивною діяльністю.
- Раціональне поєднання індивідуальних та групових форм роботи.
- Використання методів проблемного навчання.
- Активізацію розумової діяльності на всіх етапах уроку.
- Постійне стимулювання пізнавальної активності учнів.
- Врахування вікових та психологічних особливостей учнів.
- Уміле включення емоційного компонента.

Освітній процес був побудований з метою максимальної залученості учнів до процесу пізнання. Для цього використовувалася цілісна, логічно обґрунтована система інтегрованих завдань, які спрямовані на синтез змісту (способів пізнання) з декількох тем, розділів програми або видів діяльності навколо однієї теми.

Окрім того, ми активно використовували різноманітні інтерактивні методи, такі як рольові ігри, дебати, групові дискусії та проекти, щоб забезпечити активну участь учнів у процесі навчання. Це сприяло не лише поглибленню знань, а й розвитку критичного мислення, комунікативних навичок та творчого потенціалу школярів.

Також важливою складовою організації формувального експерименту було створення сприятливої атмосфери в класі, де кожен учень почував себе комфортно і заохочуваним до висловлення власних думок та ідей. Ми стимулювали позитивний підхід до навчання, надихаючи учнів на вивчення нового матеріалу та вирішення завдань.

Всі ці заходи спрямовані на те, щоб підвищити пізнавальний інтерес учнів до навчання та розвинути їхній потенціал у всіх сферах життя. Інтегроване навчання стає не лише ефективним методом навчання, але й засобом формування цілісної особистості, готової до викликів сучасного світу.

Крім цього, ми приділяли особливу увагу індивідуалізації освітнього процесу, враховуючи потреби та інтереси кожного учня. Застосування різноманітних методів оцінювання дозволяло нам відстежувати прогрес кожного учня окремо та адаптувати навчальні завдання відповідно до їхніх можливостей.

При організації освітнього процесу також велике значення приділялося розвитку ключових компетентностей, таких як критичне мислення, співпраця, саморегуляція та творчість. Ці навички є важливими для успішного функціонування у сучасному світі, тому ми старалися інтегрувати їх в уроки якомога більше.

Під час організації формувального експерименту ми спостерігали позитивні зміни у ставленні учнів до навчання та їхньому академічному успіху. Інтегроване навчання не лише стимулювало пізнавальний інтерес, але й допомагало учням засвоювати знання більш ефективно та глибше розуміти їх застосування у різних контекстах.

У цілому, педагогічні умови розвитку пізнавального інтересу молодших школярів засобами інтегрованого навчання виявилися дієвою та перспективною, сприяючи гармонійному розвитку кожної особистості та підготовці до успішної соціальної та професійної діяльності.

З метою стимулювання пізнавального інтересу молодших школярів у освітньому процесі, ми впровадили ряд компонентів, які є необхідними складовими інтегрованих уроків:

1. Змістова складова: правильне співвідношення між знаннями про навколишній світ, про себе та про процес пізнання.
2. Діяльнісний компонент: спрямований на актуальну для даного періоду діяльність спілкування, створення умов для ефективного виконання завдань цього вікового періоду.
3. Мотиваційний компонент: ґрунтується на мотивах, які спонукають

учня до діяльності, спрямованої на засвоєння знань, а також на актуалізації сформованих позитивних мотиваційних установок.

4. Комуникативний компонент: враховує особливості спілкування молодших школярів, забезпечує безпосереднє та контактне спілкування.

5. Емоційний компонент: враховує специфіку емоційної сфери, забезпечує емоційний комфорт учнів під час освітнього процесу та побудовується на оптимістичній гіпотезі.

6. Дитиноцентричний компонент: визнає дитину як центр освітнього процесу, враховує відносини між нею та навколишнім світом, а також індивідуальний характер виховання і навчання.

Інтегровані уроки допомогли нам систематично формувати необхідні уявлення та поняття учнів. Різноманітні види діяльності, присутні на уроці, зробили його цікавим, не дозволяли дітям втомлюватись, підвищували інтерес до навчання та школи в цілому. При плануванні та проведенні інтегрованих уроків ми дотримувалися дидактичних, виховних та розвиваючих вимог.

Виховні вимоги до інтегрованого уроку зазвичай включають:

- Чітке визначення завдань для кожного предмета, що інтегрується у урок.
- Оптимізація інформаційного наповнення уроку та змісту, що відповідає суспільним та особистим потребам.
- Ефективне поєднання різних методів та форм роботи.
- Творчий підхід до структурування уроку.
- Надання оперативного зворотного зв'язку.

Навчальні вимоги до інтегрованого уроку зазвичай включають:

- Визначення можливостей виховання, які надає навчальний матеріал та діяльність на уроці.
- Ставлення тільки до тих навчальних завдань, які органічно впливають із мети та змісту навчальної роботи.

- Уважне та гуманне ставлення до учнів, дотримання педагогічного такту, співпраця зі школярами та зацікавленість у їхньому успіху.

- Формування життєво важливих якостей, таких як охайність, відповідальність, самостійність, уважність, чесність, колективізм тощо.

Розвивальні вимоги до інтегрованого уроку зазвичай включають:

- Стимулювання та розвиток у учнів позитивних мотивів для навчально-пізнавальної діяльності, інтересів, творчої ініціативи та активності.

- Врахування рівня розвитку та психологічних особливостей учнів, планування "зони найближчого розвитку".

- Стимулювання нових якісних змін у розвитку через проведення інтегрованого уроку на поглибленому рівні.

Застосування інтегрованого підходу у навчанні має декілька переваг. Воно сприяє:

1. Розширенню соціально-пізнавального досвіду учнів згідно з конкретними навчальними завданнями, що встановлює вчитель.

2. Інтенсивному розвитку учнів у вибраній темі.

3. Формуванню інтересу до подій і явищ дійсності, а також розвитку особистості.

4. Розвитку загальнонавчальних здібностей дітей.

Використання інтеграції у освітньому процесі сприяло формуванню у молодших школярів наступних компетентностей:

1. Тематичної компетентності.

2. Ціннісно-змістовної компетентності, що включає розуміння мети уроку, важливості вивчення загальної культури (включаючи культуру мовлення, почуття патріотизму, історичні відомості про рідний край).

3. Інформаційної компетентності, яка виявляється у роботі з комп'ютером та умінні самостійно добирати необхідний матеріал.

4. Комунікативної компетентності, що включає уміння працювати в

групах, слухати та спілкуватися.

Проведення інтегрованих уроків сприяло розвитку пізнавального інтересу, формуванню в учнів цілісної системи уявлень про навколишній світ, взаємовідносини людей у світі, їх взаємозв'язки та взаємозалежність. Крім того, ці уроки сприяли поглибленню умінь спілкуватися, виражати позитивні емоції та стримувати негативні.

У додатку Г наведено конспекти інтегрованих уроків у 3 класі.

Після впровадження педагогічних умов, спрямованих на розвиток пізнавального інтересу молодших школярів під час інтегрованих уроків, на завершальному етапі нашої роботи ми провели контрольний експеримент. Результати цієї діагностики були порівняні з попередніми результатами констатувального експерименту, щоб об'єктивно оцінити ефективність використаних педагогічних заходів. На основі порівняння були зроблені висновки щодо досягнутого прогресу та оформлені відповідні висновки дослідження. Експериментальні дані, отримані за допомогою методики «Мотиви учіння», засвідчили наступне (див. табл. 3.4, рис. 3.4).

Таблиця 3.4.

**Результати дослідження за методикою «Мотиви учіння» (за
В. Кириленко) (контрольний етап) (%)**

№ з/п	Назва провідних мотивів	Констатувальний експеримент		Контрольний експеримент	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
1.	Зовнішній мотив – пов'язані з різними соціальними взаємодіями школяра з іншими людьми; виникає у ситуації допомоги дорослого.	8	8	8	8
2.	Навчальний мотив – пов'язаний з процесом виконання навчальної діяльності та її змісту.	20	24	52	24
3.	Ігровий мотив – пов'язані з домінуванням ігрової діяльності (ігри) над спрямованістю процесу вчення, його	8	12	8	16

	змісту, результат.				
4.	Соціальний мотив – характеризується прагненням отримувати знання, щоб бути корисним Батьківщині, суспільству, бажанню виконувати свій обов'язок, у розумінні необхідності вчитися та у почутті відповідальності.	4	8	4	8
5.	Позиційний мотив, пов'язаний із прагненням зайняти нове становище у взаєминах з оточуючими дорослими	20	16	16	16
6.	мотив високої оцінки	40	32	12	28

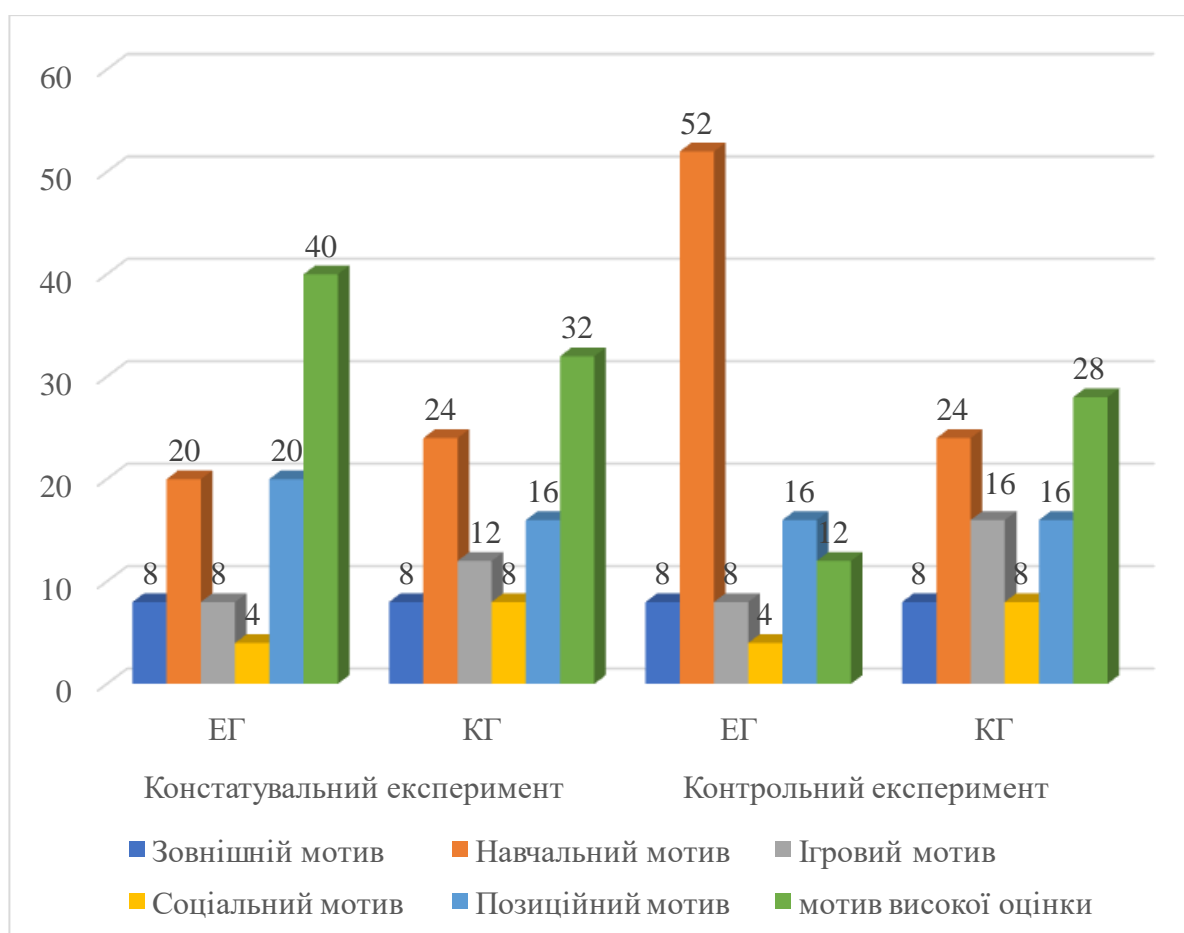

Рис. 3.4. Результати дослідження за методикою «Мотиви учіння» (за В. Кириленко) (контрольний експеримент), %

За результатами контрольного експерименту виявлено, що в експериментальній групі відбулися значні зміни: тепер переважає навчальний мотив (52%). Однак присутні й інші мотиви (позиційний мотив – 16%, мотив

високої оцінки – 12%, зовнішній мотив, ігровий мотив – 8%), які можуть бути більш зовнішніми або обумовленими побічними факторами, такими як уникнення покарання чи задоволення очікувань батьків чи оточуючих. У контрольному класі відбулися незначні зміни: переважає мотив високої оцінки – 28%.

На наступному етапі було проведено дослідження за методикою В. Кириленко «Виявлення мотивації учіння». Результати опитування розміщені у таблиці 3.5 та на рисунку 3.5.

Таблиця 3.5.

Результати дослідження за методикою В. Кириленко «Виявлення мотивації учіння» (контрольний експеримент).

	Констатувальний експеримент		Контрольний експеримент	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Мотиви учіння				
Внутрішні мотиви	52%	56%	64%	56%
Зовнішні позитивні	76%	72%	76%	76%
Зовнішні негативні	56%	52%	40%	56%
Соціальна значущість учіння	44%	48%	76%	44%
Мотивація престижу	72%	68%	72%	68%

Порівняльний аналіз результатів попередньої діагностики на констатувальному етапі та результатів контрольного зрізу показав, що на початковому етапі сформованість мотивації учіння була майже однаковою у експериментальному та контрольному класах. Однак після впровадження розробленої нами експериментальної методики в експериментальному класі відбулися значні зміни: зросла кількість учнів з високим рівнем внутрішньої мотивації учіння (64%), знизилася на 16% кількість учнів, у яких переважали зовнішні негативні мотиви. На 32% збільшилася кількість учнів, для яких

важлива соціальна значущість навчання. Більше учнів виконували творчі завдання з власної ініціативи, майже подвоїлася кількість учнів, які бажали брати участь в нестандартних завданнях. У контрольному класі змін майже не відбулося. Відзначилися такі позитивні тенденції: учні почали розуміти соціальну значущість навчання, підвищення мотивації учіння, зростання пізнавальної активності, підвищення інтересу до уроків та бажання отримати додаткову інформацію.

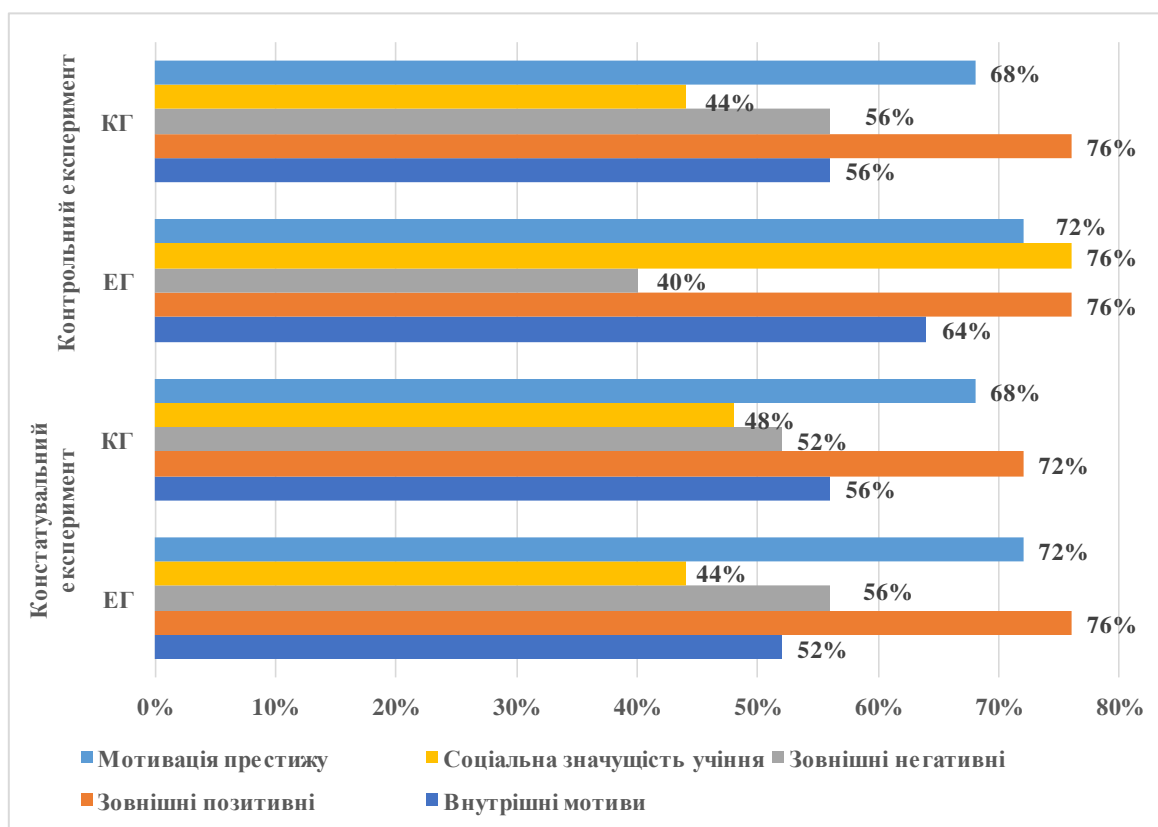

Рис. 3.5. Результати дослідження за методикою В. Кириленко «Виявлення мотивації учіння» (контрольний експеримент).

На наступному етапі ми провели анкетування «Карта інтересів для молодших школярів». За результатами дослідження ми отримали такі дані (табл. 3.6, рис. 3.6)

Таблиця 3.2.

Результати дослідження за методикою «Карта інтересів для молодших школярів» (контрольний експеримент), %.

	Констатувальний експеримент		Контрольний експеримент	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Математика і техніка	8%	12%	16%	12%
Гуманітарна сфера	12%	16%	12%	16%
Художня діяльність	28%	20%	16%	20%
Фізкультура і спорт	24%	28%	16%	28%
Комунікативні інтереси	12%	12%	12%	12%
Природа і природознавство	12%	8%	24%	8%
Праця по самообслуговуванню	4%	4%	4%	4%

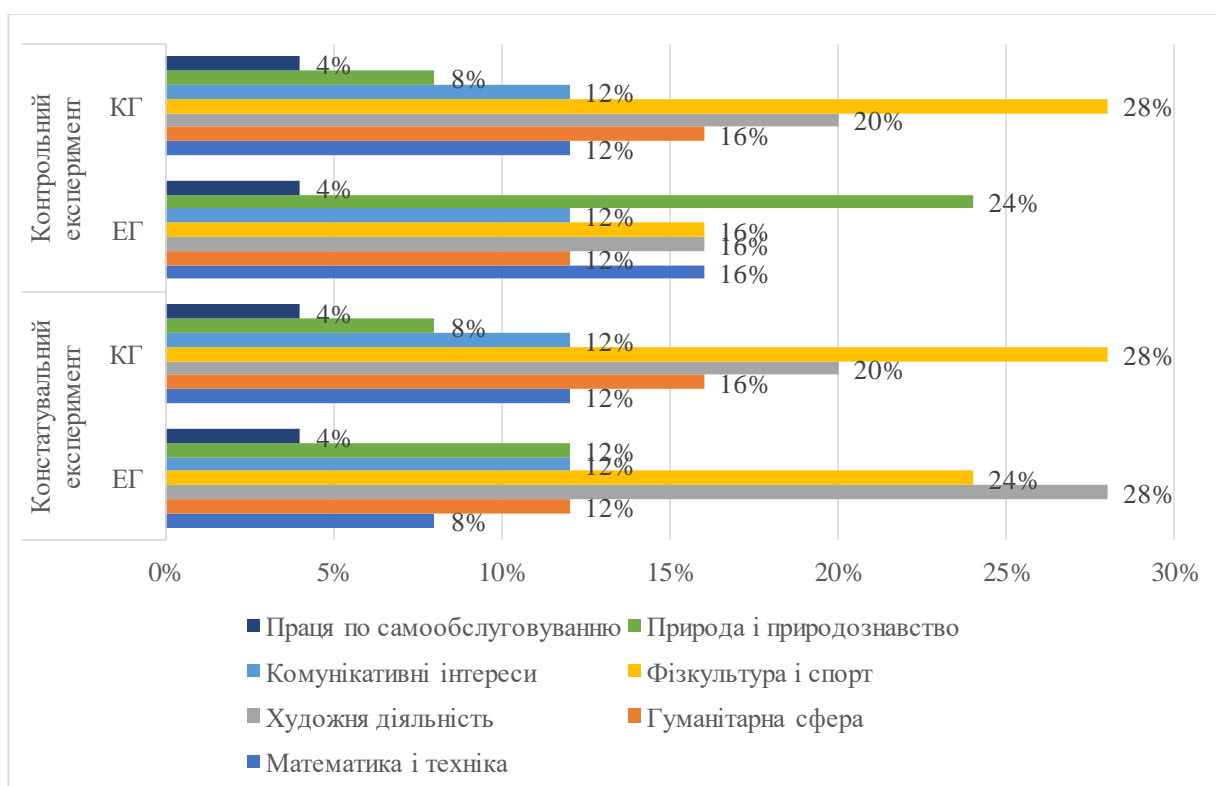

Рис. 3.6. Результати дослідження за методикою «Карта інтересів для молодших школярів» (контрольний експеримент), %.

Було виявлено, що змінилися інтереси до предметів в учнів

експериментального класу. Вони почали більше інтересу проявляти до основних предметів шкільної програми: математиці, природознавству. В експериментальному класі значних змін не відбулося.

Отже, результати контрольного етапу педагогічного експерименту, під час якого було проведено вторинне діагностування експериментальних і контрольних груп, свідчать про ефективність упровадження методики інтегрованого навчання і методичних рекомендацій, спрямованих на розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів через створені педагогічні умови та проведені інтегровані уроки.

3.3 Методичні рекомендації щодо формування пізнавального інтересу в учнів на інтегрованих уроках у межах концепції НУШ

Нами були розроблені методичні рекомендації щодо формування пізнавального інтересу в учнів на інтегрованих уроках в рамках концепції НУШ.

В умовах реалізації концепції Нової української школи виділяють чинники, що сприяють активній розумовій діяльності в процесі інтеграції навчальних предметів:

- прийняття поєднання предметів для інтеграції;
- ретельний відбір змісту, методів і прийомів з урахуванням вікових особливостей дітей;
- відповідність дій учителя та його учнів.

Особливості впровадження інтегрованого навчання в початкових класах в умовах реалізації Нової української школи включають кілька ключових аспектів:

1. Оновлення змісту навчальних програм: відбувається адаптація навчальних програм для забезпечення інтеграції різних предметів, що дозволяє

вивчати теми комплексно, з різних точок зору, і формувати у дітей цілісне розуміння світу.

2. Застосування інтегрованих курсів: уроки можуть охоплювати декілька предметних областей одночасно, що дозволяє учням глибше розуміти взаємозв'язки між різними явищами та розвивати міждисциплінарні навички.

3. Підвищення ролі вчителя як фасилітатора: учителі виступають як наставники, які допомагають учням знаходити зв'язки між різними дисциплінами, розвивати критичне мислення та творчі здібності.

4. Фокус на розвитку ключових компетентностей: інтегроване навчання спрямоване на розвиток ключових компетентностей, таких як комунікація, співпраця, критичне мислення та вирішення проблем.

5. Використання проектних та дослідницьких методів: учні активно залучаються до проектної та дослідницької діяльності, що дозволяє їм застосовувати знання на практиці та розвивати навички самостійного навчання.

Інтегрований урок вимагає від педагога ретельної підготовки, професійної майстерності, натхнення і особистісного спілкування. Такий урок повинен бути єдиним цілим, мати однорідний характер, а не складатися з окремих частин.

Уроки, побудовані на інтегрованому змісті, створюють передумови для всебічного розгляду певного об'єкта, поняття або явища, формування систематичного мислення, розвитку уяви та позитивного емоційного ставлення до навчання. Водночас вони не повинні перевантажувати дітей враженнями або бути набором окремих фрагментів, а мають слугувати одній меті. Для цього необхідно заздалегідь проаналізувати календарне планування та відібрати питання з програми, які близькі за змістом або метою використання. Адже до проведення інтегрованих уроків повинні готуватися не тільки вчителі, а й учні.

Заздалегідь підготовлений інтегрований урок забезпечує злагоджений та ефективний освітній процес. Учні мають можливість глибше зрозуміти та засвоїти матеріал, оскільки вони розглядають його з різних точок зору, що

сприяє кращому усвідомленню та запам'ятовуванню. Це також дозволяє їм застосовувати знання на практиці у різних контекстах.

Важливим аспектом успішного проведення інтегрованих уроків є взаємодія між учителем і учнями. Вчитель повинен бути чуйним до потреб учнів, створювати атмосферу довіри та підтримки, заохочувати їх до активної участі та висловлювання своїх думок. Це сприяє розвитку критичного мислення, креативності та самостійності школярів.

Крім того, інтегровані уроки допомагають учням розвивати навички співпраці та комунікації. Робота в групах або парах сприяє формуванню командного духу, вміння слухати та враховувати думки інших. Це готує дітей до майбутнього, де вміння працювати в колективі є невід'ємною частиною успішної діяльності.

Педагогам важливо також звертати увагу на зворотний зв'язок. Регулярне обговорення результатів уроку з учнями, аналіз досягнень та виявлення труднощів дозволяють коригувати методи та підходи до навчання, роблячи його більш ефективним та цікавим для учнів.

Отже, інтегровані уроки не тільки сприяють більш глибокому засвоєнню знань, але й всебічному розвитку особистості учнів. Вони формують у школярів цінні життєві навички, розвивають інтерес до навчання та стимулюють їх до постійного самовдосконалення.

З метою покращення якості проведення уроку та підвищення рівня знань учнів, виділяють наступні вимоги, яким повинен відповідати якісний інтегрований урок:

1. Використання нових досягнень науки та передової педагогічної практики: уроки мають бути побудовані на основі сучасних наукових знань та закономірностей освітнього процесу.

2. Оптимальне співвідношення дидактичних принципів і правил: інформація на уроці повинна передаватися з урахуванням всіх необхідних

дидактичних принципів для забезпечення ефективного навчання.

3. Створення умов для продуктивної пізнавальної діяльності: уроки повинні враховувати інтереси, здібності та потреби учнів, забезпечуючи умови для їх активної та продуктивної пізнавальної діяльності.

4. Зв'язок з раніше засвоєними знаннями: матеріал уроку повинен опиратися на раніше засвоєні знання та вміння, враховуючи досягнутий рівень розвитку учнів.

5. Мотивація і активізація розвитку всіх сфер особистості: уроки повинні мотивувати учнів до навчання та сприяти розвитку всіх аспектів їх особистості.

6. Логічність і емоційність навчально-виховної діяльності: усі етапи уроку повинні бути логічно послідовними та емоційно насиченими, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

7. Ефективність використання педагогічних засобів: вчителі мають використовувати педагогічні засоби максимально ефективно для досягнення навчальних цілей.

8. Зв'язок з життям і особистим досвідом учнів: уроки повинні бути пов'язані з реальним життям та особистим досвідом учнів, що підвищує їхню актуальність та зацікавленість.

9. Формування практично необхідних знань і умінь: освітній процес має спрямовуватись на формування у учнів практичних знань, умінь, навичок та раціональних прийомів мислення і діяльності.

10. Розвиток вміння вчитися: важливо розвивати у учнів потребу в постійному поповненні знань та самостійній навчальній діяльності.

11. Ретельна підготовка і планування уроку: Кожен урок повинен бути ретельно спланований, включаючи прогнозування результатів та проектування освітнього процесу.

Дотримання цих вимог забезпечує високий рівень проведення інтегрованих

уроків, сприяючи всебічному розвитку учнів та підвищенню ефективності освітнього процесу.

Інтегрований урок, як і традиційний, спрямований на досягнення певної мети. З огляду на це, загальні вимоги до уроку конкретизуються в дидактичних, виховних і розвивальних аспектах.

До навчальних вимог відносяться:

- Рационалізація інформаційного навчання уроку: Ефективне подання навчальної інформації.

- Оптимізація інтегрованого змісту: Врахування соціальних і особистих потреб учнів.

- Рациональне поєднання різноманітних форм і методів: Використання різних підходів для досягнення навчальних цілей.

- Творчий підхід до формування структури уроку: Інноваційні методи побудови уроку.

- Забезпечення оперативного зворотного зв'язку: Швидка реакція на зворотний зв'язок від учнів.

Виховні вимоги до інтегрованого уроку включають:

- Визначення виховних можливостей навчального матеріалу: Оцінка виховного потенціалу навчальної діяльності.

- Постановка органічних виховних завдань: Завдання, що логічно випливають з цілей і змісту навчальної роботи.

- Формування життєво необхідних якостей: Розвиток охайності, відповідальності, самостійності, уважності, чесності, колективізму тощо.

- Увага і гуманне відношення до учнів: Дотримання педагогічного такту, співпраця з учнями та зацікавленість у їхніх успіхах.

До розвивальних вимог відносяться:

- Формування і розвиток позитивних мотивів навчально-пізнавальної діяльності: Підвищення інтересу, творчої ініціативи і активності учнів.

- Вивчення та врахування рівня розвитку і психологічних особливостей учнів: Проектування «зони найближчого розвитку».

- Проведення інтегрованого уроку на випереджаючому рівні: Стимулювання нових якісних змін у розвитку учнів.

Таким чином, дотримання класифікації та технології проведення інтегрованих уроків забезпечує високу ефективність освітнього процесу. Це дозволяє не тільки підвищити рівень знань учнів, але й сприяти їхньому всебічному розвитку та формуванню важливих життєвих навичок.

Для успішної організації інтегрованого заняття вчитель повинен виконати наступні кроки:

- Провести аналіз річного календарного планування.
- Порівняти матеріали навчальних програм різних предметів для виявлення можливостей побудови інтегрованих уроків.
- Розробити загальні концепції та обговорити час їх вивчення.
- Вибрати методи та форми навчання, спланувати тематику та структуру заняття.
- Визначити цілі уроку.
- Ретельно підібрати навантаження для учнів різними видами діяльності під час уроку.
- Підібрати необхідний навчальний матеріал.

Інтегрований урок вирішує не просто окремі завдання, а їх сукупність. Тому ключовим етапом є визначення завдань. Доцільно встановлювати мету для кожного з інтегрованих предметів окремо, оскільки можливості для інтеграції навчання залежать від бажання та вмінь вчителя синтезувати відповідний зміст різних дисциплін.

Підготовка до інтегрованих уроків вимагає спільних зусиль вчителя та учнів. Дітям пропонуються різні завдання відповідно до їхніх здібностей. До уроку слід перевірити готовність кожного учня.

Структура інтегрованих уроків нестандартних форм організації навчальної діяльності характеризується чіткістю, компактністю, стислістю, логічною послідовністю навчального матеріалу на кожному етапі заняття та високою інформативністю.

Оскільки інтегрований урок здебільшого є уроком повторення та узагальнення, його структура може мати такі етапи:

I. Організація класу

1. Привітання.
2. Перевірка готовності учнів до уроку.

Учитель забезпечує високу організацію та дисципліну дітей (пам'ятаючи вислів Я. А. Коменського: «Школа без дисципліни — млин без води»), підтримує їх активність, ініціативність і слідкує за етикою спілкування. Новизна і послідовність повідомлень, своєчасне коригування навчально-пізнавальної діяльності сприяють досягненню поставлених цілей та завдань інтегрованого уроку.

II. Повідомлення теми, мети та завдання уроку

III. Мотивація навчальної діяльності учнів

IV. Актуалізація та коригування опорних знань з усіх інтегрованих предметів

• Цей етап доцільно провести у формі змістовної, лаконічної, чіткої бесіди, підготовка якої потребує особливої уваги вчителя. Під час проведення однотемних уроків вступна бесіда займає значно більше часу. Об'єднання змісту навчальних дисциплін скорочує час і забезпечує емоційність та різносторонність. Це сприяє системному сприйняттю молодшими школярами предметів чи явищ, що є перевагою інтеграції.

V. Повторення та аналіз основних фактів, подій, явищ

VI. Творче перенесення знань і навичок учнів у нові ситуації

VII. Узагальнення та систематизація навчальних досягнень дітей

VIII. Підбиття підсумків інтегрованого уроку

- Учитель разом з учнями співвідносить досягнуті результати з поставленими цілями та завданнями, аналізує недоліки (якщо такі є) і виявляє резерви для підвищення ефективності уроку. Учитель також повідомляє про рівень навчальних досягнень молодших школярів.

IX. Домашнє завдання

- Дається окремо для кожного з предметів, інтегрованих у даному уроці.

Слід зазначити, що ця структура є типовою. Учитель може внести до неї свої корективи залежно від особливостей інтегрованих навчальних предметів та конкретних завдань уроку.

Інтегровані уроки нестандартних форм організації навчальної діяльності мають на меті створення умов для всебічного розвитку учнів, сприяння розвитку їхніх творчих здібностей та підвищення мотивації до навчання. Вчитель, організовуючи такий урок, може використовувати різні методи і прийоми, щоб зробити освітній процес більш цікавим та ефективним.

Додаткові рекомендації для проведення інтегрованих уроків

1. Використання міжпредметних зв'язків:

- Залучення знань з різних предметів дозволяє учням побачити загальну картину і зрозуміти, як різні галузі знань взаємодіють між собою. Це може включати використання математичних навичок у природничих науках або застосування історичних знань у літературних творах.

2. Активні методи навчання:

- Використання групових форм роботи, дискусій, рольових ігор, проектної діяльності сприяє активному залученню учнів до освітнього процесу, розвиває комунікативні навички та критичне мислення.

3. Інформаційно-комунікаційні технології:

- Використання комп'ютерних програм, інтернет-ресурсів, інтерактивних дошок та інших ІКТ сприяє підвищенню інтересу до навчання та

розширенню можливостей для інтеграції різноманітних навчальних матеріалів.

4. **Творчі завдання:**

- Включення творчих завдань, таких як написання есе, створення презентацій, художніх робіт або проектів, дозволяє учням виразити себе і застосувати свої знання у нових, нестандартних ситуаціях.

5. **Індивідуальний підхід:**

- Врахування індивідуальних особливостей кожного учня, надання диференційованих завдань відповідно до їхніх здібностей і рівня знань. Це допомагає кожному учню відчувати успіх і підвищує їхню мотивацію до навчання.

Навчальні програми школи розробляються з урахуванням того, щоб домашні завдання не обмежувалися лише матеріалом з конкретного предмету, а охоплювали різні дисципліни. Під час вивчення кожної теми важливо використовувати опорні знання з інших курсів. Ці знання виконують різні функції в процесі навчання. Вони можуть допомогти пояснити причинно-наслідкові зв'язки в нових явищах, уточнити загальні твердження або введені нові, складніші поняття. Це стимулює використання різних типів домашніх завдань, таких як повторення матеріалу з інших предметів, рефлексії над проблемами, що потребують інтердисциплінарних знань, підготовка презентацій, макетів, малювання ілюстрацій, написання творів, складання кросвордів і використання міжпредметних понять тощо.

Таким чином, формування пізнавального інтересу в учнів на інтегрованих уроках у рамках концепції Нової української школи (НУШ) є ключовим аспектом для підвищення ефективності навчання та розвитку творчих здібностей учнів. Нижче наведено методичні рекомендації, які можуть бути корисними для вчителів:

1. Використання інтеграції предметів

Інтегровані уроки допомагають учням бачити зв'язок між різними

дисциплінами та застосовувати знання в реальних життєвих ситуаціях. Наприклад, інтеграція природничих наук та математики через спільні проекти.

2. Використання інтерактивних методів навчання

Інтерактивні методи, такі як мозковий штурм, дискусії, дебати, рольові ігри та групова робота, сприяють залученню учнів до активної участі в освітньому процесі.

3. Проектна діяльність

Проектне навчання дозволяє учням працювати над тривалими проектами, які інтегрують знання з різних предметів. Це сприяє розвитку критичного мислення, дослідницьких навичок та творчості.

4. Використання ІКТ

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) можуть зробити навчання більш цікавим та інтерактивним. Використання мультимедійних презентацій, онлайн-ресурсів, віртуальних лабораторій та інших цифрових інструментів сприяє залученню учнів.

5. Застосування методів проблемного навчання

Метод проблемного навчання передбачає постановку перед учнями проблемних питань та ситуацій, які потребують вирішення. Це стимулює пізнавальну активність та мотивує учнів до пошуку відповідей.

6. Розвиток критичного мислення

Важливо навчати учнів аналізувати інформацію, ставити запитання, оцінювати альтернативи та робити висновки. Це можна досягти через дискусії, аналіз кейсів та рефлексивні вправи.

7. Врахування інтересів учнів

Знання інтересів та захоплень учнів допоможе вчителям створювати навчальні матеріали та завдання, які будуть актуальними та цікавими для них. Опитування та спостереження можуть допомогти вчителю краще розуміти своїх учнів.

8. Співпраця з батьками

Залучення батьків до освітнього процесу, інформування їх про методи та цілі інтегрованих уроків може підвищити мотивацію учнів до навчання.

9. Створення позитивного навчального середовища

Підтримка доброзичливої та співпраці атмосфери в класі сприяє розвитку пізнавального інтересу. Важливо підтримувати учнів, заохочувати їх до спроб і помилок, та створювати умови для самостійного дослідження.

10. Використання рефлексії

Наприкінці уроків важливо проводити рефлексію, де учні можуть поділитися своїми думками, що вони дізналися, які виникли питання та що їх зацікавило найбільше. Це допоможе вчителю коригувати подальшу роботу та враховувати інтереси учнів.

Інтегровані уроки, побудовані з урахуванням цих рекомендацій, сприятимуть розвитку пізнавального інтересу в учнів, їхньої мотивації до навчання та формуванню комплексного бачення світу.

Важливо відзначити, що під час такого уроку учні повинні бути залучені у різноманітні види діяльності. Вчитель повинен ретельно продумати етапи уроку таким чином, щоб вони не лише відповідали методичним вимогам, але й стимулювали активність учнів, допомагаючи їм пройти цей шлях без великих труднощів та з впевненістю, цікавістю і легкістю.

Для цього важливо стати на рівень сприйняття дітьми і обирати дидактичний матеріал таким чином, щоб системно, цілісно висвітлювати певне поняття, використовуючи можливості кожного предмета, який інтегрується уроку. Також потрібно підібрати відповідні навчальні засоби так, щоб вони ефективно доповнювали етапи уроку. Варто зауважити, що інколи обсяг навчального матеріалу настільки великий, що неможливо виконати всі завдання протягом 40 хвилин (особливо коли інтегруються 3–4 предмети), тоді інтегроване заняття проводять протягом 2–3 уроків.

Для інтегрованих уроків вчитель попередньо готує як себе, так і своїх учнів, визначаючи матеріал для повторення та завдання для виконання. Часто учні працюють в парах, групах або отримують індивідуальні завдання. Вчитель старається максимально задіяти кожного учня, уникаючи перевантаження.

Ефективність інтегрованого уроку можна оцінити за рівнем засвоєння учнями матеріалу та їхніми враженнями. Для вчителя важливо враховувати емоційний стан учнів як ключовий показник ефективності уроку. Поспішні висновки можна зробити лише на основі відчуттів та реакції дітей. Важливо зазначити, що успішний інтегрований урок вимагає великої праці вчителя, особливо якщо він нестандартний.

Висновки розділу III

Проведене експериментальне дослідження надало значний емпіричний матеріал для подальшого аналізу якісного та кількісного характеру. Отримані дані свідчать, що серед молодших школярів переважає мотивація, спрямована на отримання оцінок (40%), що вказує на більший інтерес дітей до оцінок, ніж до самого процесу навчання. Ці учні в основному мотивовані досягненням результатів для задоволення зовнішніх потреб. Також виявлений мотив, пов'язаний з інтересом до навчання, у 20% дітей молодшого шкільного віку, що вказує на початковий рівень формування мотивації до навчання. Третім за поширеністю є позиційний мотив, притаманний 16% учнів, які прагнуть досягти нового становища в соціальних відносинах через навчання у школі.

Результати методики «Мотиви учіння» (за В. Кириленко) вказують, що спрямованість на оцінку переважає над спрямованістю на знання у групі досліджуваних. Згідно з методикою В. Кириленка «Виявлення мотивації учіння», більшість учнів мають зовнішні позитивні мотиви (75%) та мотиви престижу (80%).

Проте соціальна значущість учіння (45%) та внутрішні мотиви (50%) виявилися менш ефективними, нестійкими та недостатньо усвідомленими, що може впливати на зниження мотивації молодших школярів до навчання. Отже, важливою стає необхідність коригування мотиваційної системи учнів з метою підвищення ефективності навчальної діяльності та розвитку їхнього розумового потенціалу. Було виявлено, що більшість учнів віддають перевагу заняттям, пов'язаним з художньою діяльністю, спортом та гуманітарними науками, тоді як сфери математики та природознавства залишаються поза увагою, хоча і згадуються час від часу. Отже, учні не надто зацікавлені основними предметами шкільної програми, тому рівень пізнавального інтересу у дітей знаходиться на середньому рівні розвитку.

На основі результатів проведеної первинної діагностики був організований формувальний етап експерименту. Основною метою експерименту стала перевірка ефективності педагогічних умов та їх позитивного впливу на реалізацію методики розвитку пізнавального інтересу молодших школярів засобами інтегрованого навчання. Експериментальне дослідження базувалося на дотриманні основних педагогічних умов розвитку пізнавального інтересу молодших школярів. Зокрема, нами було визначено, що розвиток пізнавального інтересу молодших школярів на інтегрованих уроках буде ефективним за таких педагогічних умов:

1. Включення елементів інтегрованого навчання в процес початкової школи.
2. Поєднання різних навчальних предметів в умовах інтегрованого навчання.
3. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів, формування у них позитивного ставлення до навчання, інтересу до знань.

Після впровадження педагогічних заходів, спрямованих на розвиток пізнавального інтересу молодших школярів під час інтегрованих уроків, на

завершальному етапі нашої роботи ми провели контрольний експеримент. Результати цієї діагностики були порівняні з попередніми результатами констатувального експерименту, щоб об'єктивно оцінити ефективність використаних педагогічних заходів.

За результатами контрольного етапу педагогічного експерименту, в якому проводилося вторинне діагностування рівня розвитку компонентів пізнавальних інтересів молодших школярів у експериментальній та контрольній групах, отримані дані підтверджують ефективність впровадження визначених педагогічних умов. Нами були розроблені методичні рекомендації щодо формування пізнавального інтересу в учнів на інтегрованих уроках в рамках концепції НУШ.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можемо зробити такі висновки.

1. На виконання першого завдання нами було проаналізовано психолого-педагогічну літературу та визначено сутність поняття «пізнавальний інтерес», специфіку формування пізнавального інтересу у дітей молодшого шкільного віку. З'ясовано, що пізнавальний інтерес у молодших школярів визначає їхню орієнтацію на вивчення предметів і явищ дійсності з метою отримання нових і глибших знань, що сприяє їхньому особистісному розвитку. Розвиток цього інтересу вважається складним процесом у педагогіці, оскільки він залежить від багатьох біологічних, психофізіологічних і соціальних умов, у яких виростають діти. Психологи та педагоги вивчають пізнавальний інтерес з різних аспектів, розглядаючи його як частину процесу розвитку та виховання учня. Нині ця проблема досліджується в контексті різноманітної діяльності дітей, що дозволяє творчо працюючим педагогам успішно формувати та розвивати інтереси школярів, збагачувати їх внутрішній світ і виховувати активне ставлення до життя.

Специфікою формування пізнавального інтересу у молодшому шкільному віці є те, що основою допитливості учнів початкової школи є пізнавальний інтерес. Діти прагнуть зрозуміти суть предмета, який вони вивчають, порівнювати його з іншими, задавати нові питання та робити висновки. Проте, якщо учень не має всіх цих якостей, то успішне навчання стає неможливим. Пізнавальні інтереси молодших школярів визначають їх активне ставлення до навколишнього світу і процесу пізнання. Водночас найважливішими факторами, що впливають на рівень розвитку пізнавального інтересу молодших школярів, є здатність до самостійного управління навчальною діяльністю, розвиток сприйняття, мислення, мови, пам'яті та уяви.

2. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури стосовно

інтегрованого навчання учнів встановлено, що злиття змісту різних навчальних дисциплін сприяє підвищенню якості освіти, оскільки воно створює природні зв'язки між процесами та явищами навколишнього світу. У процесі інтеграції виділяють кілька аспектів: як мету навчання (інтегроване навчання має формувати у школярів цілісне уявлення про світ); як засіб навчання (воно дозволяє знайти спільну основу для зближення предметних знань); і як засіб розвитку учнів. Дослідження проблем інтеграції дозволили встановити деякі особливості інтегрованих процесів: оновлення змісту початкової освіти за рахунок створення інтегрованих курсів, використання інтегрованих уроків для посилення виховної і розвивальної функцій освітнього процесу, для розвитку цілісної особистості та індивідуальності учнів тощо.

3. На виконання третього завдання з'ясовано, що особливості впровадження інтегрованого навчання в початкових класах в умовах реалізації Нової української школи включають кілька ключових аспектів:

1. відбувається адаптація навчальних програм для забезпечення інтеграції різних предметів, що дозволяє вивчати теми комплексно, з різних точок зору, і формувати у дітей цілісне розуміння світу.

2. уроки можуть охоплювати декілька предметних областей одночасно, що дозволяє учням глибше розуміти взаємозв'язки між різними явищами та розвивати міждисциплінарні навички.

3. учителі виступають як наставники, які допомагають учням знаходити зв'язки між різними дисциплінами, розвивати критичне мислення та творчі здібності.

4. інтегроване навчання спрямоване на розвиток ключових компетентностей, таких як комунікація, співпраця, критичне мислення та вирішення проблем.

5. учні активно залучаються до проєктної та дослідницької діяльності, що дозволяє їм застосовувати знання на практиці та розвивати навички

самостійного навчання.

4. Проведене експериментальне дослідження надало значний емпіричний матеріал для подальшого аналізу якісного та кількісного характеру. Отримані дані свідчать, що серед молодших школярів переважає мотивація, спрямована на отримання оцінок (40%), що вказує на більший інтерес дітей до оцінок, ніж до самого процесу навчання. Ці учні в основному мотивовані досягненням результатів для задоволення зовнішніх потреб. Також виявлений мотив, пов'язаний з інтересом до навчання, у 20% дітей молодшого шкільного віку, що вказує на початковий рівень формування мотивації до навчання. Третім за поширеністю є позиційний мотив, притаманний 16% учнів, які прагнуть досягти нового становища в соціальних відносинах через навчання у школі.

Результати методики «Мотиви учіння» (за В. Кириленко) вказують, що спрямованість на оцінку переважає над спрямованістю на знання у групі досліджуваних. Згідно з методикою В. Кириленка «Виявлення мотивації учіння», більшість учнів мають зовнішні позитивні мотиви (75%) та мотиви престижу (80%).

Проте соціальна значущість учіння (45%) та внутрішні мотиви (50%) виявилися менш ефективними, нестійкими та недостатньо усвідомленими, що може впливати на зниження мотивації молодших школярів до навчання. Отже, важливою стає необхідність коригування мотиваційної системи учнів з метою підвищення ефективності навчальної діяльності та розвитку їхнього розумового потенціалу.

Було виявлено, що більшість учнів віддають перевагу заняттям, пов'язаним з художньою діяльністю, спортом та гуманітарними науками, тоді як сфери математики та природознавства залишаються поза увагою, хоча і згадуються час від часу. Отже, учні не надто зацікавлені основними предметами шкільної програми, тому рівень пізнавального інтересу у дітей знаходиться на середньому рівні розвитку.

На основі результатів проведеної первинної діагностики був організований формувальний етап експерименту. Основною метою експерименту стала перевірка ефективності педагогічних умов та їх позитивного впливу на реалізацію методики розвитку пізнавального інтересу молодших школярів засобами інтегрованого навчання. Експериментальне дослідження базувалося на дотриманні основних педагогічних умов розвитку пізнавального інтересу молодших школярів.

Зокрема, нами було визначено, що розвиток пізнавального інтересу молодших школярів на інтегрованих уроках буде ефективним за таких педагогічних умов:

1. Включення елементів інтегрованого навчання в процес початкової школи.
2. Поєднання різних навчальних предметів в умовах інтегрованого навчання.
3. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів, формування у них позитивного ставлення до навчання, інтересу до знань.

Після впровадження педагогічних заходів, спрямованих на розвиток пізнавального інтересу молодших школярів під час інтегрованих уроків, на завершальному етапі нашої роботи ми провели контрольний експеримент. Результати цієї діагностики були порівняні з попередніми результатами констатувального експерименту, щоб об'єктивно оцінити ефективність використаних педагогічних заходів.

За результатами контрольного етапу педагогічного експерименту, в якому проводилося вторинне діагностування рівня розвитку компонентів пізнавальних інтересів молодших школярів у експериментальній та контрольній групах, отримані дані підтверджують ефективність впровадження визначених педагогічних умов.

Нами були розроблені методичні рекомендації щодо формування

пізнавального інтересу в учнів на інтегрованих уроках в рамках концепції НУШ. Наголошено, що важливим аспектом успішного проведення інтегрованих уроків є взаємодія між учителем і учнями. Вчитель повинен бути чуйним до потреб учнів, створювати атмосферу довіри та підтримки, заохочувати їх до активної участі та висловлювання своїх думок. Це сприяє розвитку критичного мислення, креативності та самостійності школярів.

Таким чином, мета кваліфікаційної роботи досягнута, завдання виконано, а гіпотеза дослідження підтверджена. Однак запропонована наукова розвідка не вирішує проблему формування пізнавальних інтересів молодших школярів в Новій українській школі в повній мірі. Це лише дослідження окремого аспекту педагогічних заходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичний звіт. Публічна консультація. Реформа НУШ: новий стандарт для базової освіти, 2020. Режим доступу: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya /novaukrschool/2020/12-14/Zvit%20NUSH%2026.11.2020.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrschool/2020/12-14/Zvit%20NUSH%2026.11.2020.pdf)
2. Андрухова К. В. Формування пізнавальної активності молодших школярів у сучасній школі. *Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., м. Ніжин, 19 жовт. 2018 р.* / за заг. ред. Є. І. Коваленко; упоряд. Н. В. Білоусова. Ніжин, 2018. С. 12–14.
3. Бабенко А. Сутність і зміст понять «інтеграція» та «інтеграційне заняття». *Науковий вісник Ужгородського університету*. Ужгород: Говерла, 2015. С. 9-12.
4. Барда С. Інтеграція як засіб реалізації синергетичного підходу у початковій школі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 7. С. 48-61.
5. Бібік Н. М. Пізнавальний інтерес як умова суб'єктності навчання молодших школярів. *Педагогічний дискурс*. 2011. Вип. 10. С. 53–56.
6. Боднар А.Я., Макаренко Н.Г. Шляхи формування пізнавального інтересу особистості в процесі професійного самовизначення. *Наукові записки НАУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2014. С. 32–37.
7. Большакова І. О. Інтегровані уроки в початковій школі: посібник. Київ: Перше вересня, 2016. 176 с.
8. Васько О. Структура пізнавального інтересу молодших школярів / О. Васько, Т. Горбенко // *Дошкільна освіта: від традицій до інновацій: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, магістрантів*

та молодих науковців (11-12 жовтня 2017 року, м. Суми). – Суми : ФОП Цьома С.П., 2017. – С. 157–160.

9. Васютіна Т. Методика організації занурень у початковій школі як приклад міждисциплінарної інтеграції в STREAM-освіті. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 34(1). С. 242-248.

10. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. :Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.

11. Гальченко М. О. Формування компетентного учня початкової школи шляхом міжпредметної інтеграції та інтегрованих уроків в умовах впровадження державного стандарту початкової загальної середньої освіти. *Технології інтеграції змісту освіти: зб. наук. праць Всеукр. круглого столу* (Полтава, 12 березня 2018 р.). Полтава: ПОІППО, 2018. Вип. 10. С. 233-244.

12. Головань Т. Пізнавальний інтерес як чинник підвищення ефективності процесу навчання. *Рідна школа*. 2004. №6. С.15-17.

13. Горбатюк О. В. Інтегроване навчання в сучасній школі. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів*. Кам'янець-Подільський:Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. Вип. 21. С. 144–145.

14. Гудим І. Розвиток пізнавальних інтересів і здібностей дошкільників із порушеннями зору. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2014. № 4. С. 26–30.

15. Довгаль О.Г. Розвиток пізнавальної активності дітей молодшого шкільного віку в різних видах діяльності. Інститут проблем виховання АПН України. Київ, 2019. С. 58-64.

16. Довгопола Н. С., Глінка І. І. Інтеграція — шлях до нової української школи. *Новий Колегіум*. 2019. № 1. С. 7-11.

17. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
18. Заброцький М. М. Основи вікової психології: навч. посіб. Тернопіль :Навчальна книга – Богдан, 2001. 112 с.
19. Засекіна Т.М. Інтеграція в шкільній природничій освіті: теорія і практика: монографія.Київ: Педагогічна думка, 2020. 400 с.
20. Зимувльдінова А. Інтегроване вивчення предметів за галузями знань: навч. посіб. Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2011. 86 с.
21. Іванчук М. Інтегроване навчання: сутність та виховний потенціал. Чернівці : Рута, 2004. 400 с.
22. Іванчук М. Інтегрований урок як специфічна форма організації навчання. *Початкова школа*. 2004. № 5. С. 10-13.
23. Інтегративний підхід: актуальність, сутність, особливості впровадження в умовах початкової школи: навчально-методичний посібник / уклад.: Н. Б. Ларіонова, Н. М. Стрельцова. Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. 76 с.
24. Інтеграція навчальних предметів в початковій школі як ефективна форма навчання молодших школярів: матеріали Інтернет-семінару / уклад. Л. Н. Добровольська, В. О. Чорновіл. Черкаси: Видавництво КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2017. 183 с.
25. Карнаухова А.В., Самченко І.В. Психолого-педагогічні особливості розвитку пізнавальних інтересів учнів у процесі початкової школи. *Молодий вчений*. 2018. № 4 (56). С. 279-282.
26. Кірик М., Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб., Л.. Львів : Світ, 2019. 136 с.

27. Кобаль В.І. Методика розвитку пізнавальних інтересів учнів при вивченні історії України засобами краєзнавства: Монографія. Мукачево, 2014. 229 с.
28. Козловська І. М., Собко Я. М. Принципи дидактики в контексті інтегративного навчання. *Педагогіка і психологія*. 1998. № 4. С. 48-51.
29. Коломієць К., Сільвейстра А. Пізнавальний інтерес молодших школярів як психолого-педагогічна проблема. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 17-18 квітня 2019 р.)* / за ред. О. А. Голюк. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2019. Вип. 8. С. 8-11.
30. Короткий словник актуальних педагогічних термінів / упор. Флегонтова Н.М. К.: КНУТД, 2013. 55 с..
31. Козловська І. Інтегративний підхід як загальнонаукова методологія в педагогічній науці: прогностичний аспект. *Неперервна освіта: теорія і практика*. 2003. № 1. С. 59-68.
32. Короткий термінологічний словник з педагогіки / уклад. С. Г. Мельничук. Кіровоград, 2004.
33. Кохан М. С., Новосельська Н.Т. Діагностика рівня розвитку пізнавальної активності учнів початкової школи. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 44. Т.2. С. 24-28.
34. Куценко Т. Інтеграція у світовій шкільній освіті: суть, види та шляхи реалізації. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 27. Том 3. С. 173-179.

35. Лобач О.О., Гуда І.О. Розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів засобами усної народної творчості на уроках музики: Методичні рекомендації з курсу «Методика музичного виховання школярів» для студентів психолого-педагогічного факультету зі спеціальності 7.010103 «Педагогіка і методика середньої освіти. Музика». Полтава: ПДПУ імені В.Г.Короленка, 2006. 68 с.
36. Лякішева А., Мозоль В. Розвиток пізнавальних інтересів старших дошкільників як наукова проблема. *Педагогічний часопис Волині*. 2018. № 4. С. 33-38.
37. Майданюк Л. В., Мельник С. Л., Мошенська С. В. та ін. Впровадження компетентнісного підходу шляхом міжпредметної інтеграції в початковій школі: метод. посіб. Вінниця: ММК, 2017. 121 с.
38. Мариновська О. Інтегроване навчання: технологічний аспект. *Рідна школа*. 2014. № 4-5 (квітень - травень). С. 32-36.
39. Мартиненко, С. М. Вивчення особистості молодшого школяра засобами педагогічної діагностики: навч.-метод. посіб. / С. М. Мартиненко, М. Д. Осколова; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Пед. ін-т. К. : [б. в.], 2013. 142 с.
40. Мартиновець Л. Підвищення ефективності уроку за рахунок інтеграції навчального матеріалу. Новоолександрівка, 2012. 97 с.
41. Мачинська Н. Інтегрований підхід у навчанні школярів початкової школи: теоретична основа та практичний аспект. *Молодь і ринок*. 2017. № 9. С. 31-36.
42. Ніколенко Л. Т. Нова українська школа: інтеграційний підхід у початковій загальній освіті. *Початкова освіта*. 2018. № 12. С. 5-7.
43. Нікулочкіна О. В. Інтеграційні процеси в початковій освіті. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2017. Вип. 55. С. 436-440.

44. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / pidzag. red. H. M. Bibik. K.: TOB «Vydavnychij dim«Plejadi», 2017. 206 s.
45. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ: МОН України, 2016. 34 с.
46. Новик І.М. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2016. 318 с.
47. Пахомова Н. Інтеграція як провідна тенденція розвитку суспільства та освіти: історико-педагогічний аспект. *Витоки педагогічної майстерності*. Серія : Педагогічні науки. 2013. Вип. 11. С. 250-256.
48. Пашко Н. Формування пізнавального інтересу молодших школярів у процесі навчання як психолого-педагогічна проблема. Освіта ХХІ століття : теорія, практика, перспективи : матеріали І міжнар. наук.-практ. Інтернет конф. (м. Київ, 18 квіт. 2019 р.). Київ, 2019. С. 214-216.
49. Педагогічний словник / [за ред. дійсного члена АПН України Ярмаченка К.: Педагогічна думка, 2001. 516 с.
50. Поберецька В. Впровадження інтегрованого навчання в початковій освіті: закордонний досвід. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2020. Вип. 3. С. 125-132
51. Поліщук Н.А. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках природознавства засобами казок з екологічним сюжетом. *Педагогічний пошук*. 2017. № 2(94). С. 17–21.
52. Порядченко Л.А., Олексюк Т.Г. Розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів. *Молодий вчений*, 2021. №10 (98). С. 266-270.
53. Прокоф'єва М. Технологія проектування практики в інтегрованій професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*, 2009. Вип. 44. С. 47-50.

54. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. К.: Генеза, 1999. 368 с.
55. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія: навч. посіб. Київ :Академія, 2017. 366 с.
56. Терлецька Л.Г. Психологія дитинства: навч. посіб. К.: Главник, 2016. 144 с.
57. Філімонова Т. Формування пізнавального інтересу молодших школярів на інтегрованих уроках в умовах концепції НУШ. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2021. 5. 124–130.
58. Форостюк Т.В. Розвиток пізнаваної активності молодших школярів на уроках української мови засобами проблемних завдань і дидактичної гри. «Молодий вчений». 2017. № 4(44). С. 474–478.
59. Чупринін О.О. Питання пізнавального інтересу школярів у науковій літературі. Модернізація управління в контексті вимог Закону України «Про освіту»: матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції; [за заг. ред. проф. Р. Черновол-Ткаченко, проф. О. Мармази, доц. О. Гречаник]. Ч. 1. арків :ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2020. С. 396-402.
60. Шаран О., Феоктістова Т. Особливості формування пізнавального інтересу до математики у дітей старшого дошкільного віку. *Молодий вчений*. 2020. № 4 (80). С. 624-627.
61. Шевцова О. А. Організація пізнавальної діяльності в школі Х.: Вид. група «Основа», 2018. 300 с.
62. Шмигер Г. П., Балик Н. Р. Дидактичні аспекти впровадження інтегрованого навчання в умовах нової української школи. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи*, 2018. № 2. С. 71-73.
63. Шоловій М.-Т. І. Інтегроване навчання в початковій школі: теоретичний аспект. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 35. С. 186-189.

64. Якименко С. Впровадження інтегрованої технології в освітній процес школи І ступеня. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. 2015. Вип. 67. С. 483-488.

ДОДАТКИ

Додаток А.

Методика «Мотиви учіння» (за В. Кириленко)

Інструкція. Зараз я прочитаю тобі оповідання.

Хлопчики (якщо експеримент проводиться з дівчинкою, то в оповіданні фігурують дівчатка) розмовляли про школу.

Перший хлопчик сказав: «Я ходжу до школи тому, що мене змушує мама. Якби не мама, то я б до школи не ходив». На стіл перед дитиною викладається картинка №1 зі схематичним малюнком – жіноча фігура, нахилена вперед із вказівним жестом; перед нею – фігура дитини з портфелем у руках (зовнішній мотив – підпорядкування вимогам дорослих).

Другий хлопчик сказав: «Я ходжу до школи тому, що мені подобається вчитися, подобається робити уроки. Навіть якщо б не було школи, я б все одно вчився». Викладається картинка №2 з малюнком – фігура дитини, яка сидить за партою (учбово-пізнавальний мотив).

Третій хлопчик сказав: «Я ходжу до школи тому, що там весело, багато дітей, з якими можна гратися». Викладається картинка №3 – схематичні фігурки двох дітей, які граються м'ячом (ігровий мотив, неадекватно перенесений у нову – навчальну сферу).

Четвертий хлопчик сказав: «Я ходжу до школи тому, що хочу бути великим. Коли я у школі, то відчуваю себе дорослим, а до школи я був малим». Викладається картинка №4 з рисунком – дві схематичні фігурки дорослого і дитини, зображені спиною один до одного: у дорослого – у руках портфель, а у дитини – іграшковий автомобіль (позиційний мотив, пов'язаний із прагненням зайняти нове становище у взаєминах з оточуючими дорослими).

П'ятий хлопчик сказав: «Я ходжу до школи тому, що потрібно вчитися. Без навчання не можна зробити жодної справи, а вивчишся – станеш ким захочеш».

Викладається картинка №5 з малюнком – схематична фігурка з портфелем у руках іде до споруди школи (соціальний мотив).

Шостий хлопчик сказав «Я ходжу до школи тому, що отримую там п'ятірки». Викладається картинка з малюнком – схематична фігурка дитини із зошитом у руках (мотив високої оцінки).

Після прочитання оповідання експериментатор запитує у дитини:

- Хто із хлопчиків, на твою думку, правий? Чому?
- З ким із них ти хотів би разом гратися? Чому?
- З ким із них ти хотів би разом вчитися? Чому?

Дитина послідовно робить три вибори. Якщо зміст відповіді дитина не може сформулювати, їй нагадують зміст розповіді, що відповідає картинці.

Інтерпретування результатів

Вибір дитини фіксується у протоколі проміжного результату, і за номерами вибраних карток складається загальна думка про мотиви навчання.

Картка № 1: жіноча постать, що схилилася вперед із вказівним жестом; перед нею дитина з портфелем у руках (зовнішній мотив).

Картка № 2: постать дитини, що сидить за партою (навчальний мотив).

Картка №3: постаті двох хлопців, що грають у м'яч (ігровий мотив).

Картка № 4: постать дитини, що мріє стати дорослою (позиційний мотив).

Картка № 5: постать дитини із портфелем, яка впевнена, що потрібно вчитися, щоб можна було вибрати професію (соціальний мотив).

Картка №6: постать дитини, яка сидить за партою і підіймає руку, щоб відповісти на запитання вчителя і отримати хороші бали (мотив одержання балу).

Додаток Б

Опитувальник «Виявлення мотивації учіння» (за В. Кириленко)

№ з/п	Твердження	так	ні
1.	Я навчаюсь тому, що на уроці мені цікаво		
2.	Я навчаюся тому, що змушують батьки		
3.	Я навчаюсь тому, що це приносить мені радість		
4.	Я навчаюсь тому, що хочу в майбутньому мати гарну роботу		
5.	Я навчаюсь тому, що хочу, аби батьки могли мною пишатися		
6.	Я навчаюсь тому, що не хочу відставати від інших учнів та своїх товаришів		
7.	Я навчаюсь тому, що наш клас найкращий в школі		
8.	Я навчаюсь тому, що мені подобаються шкільні перерви		
9.	Я навчаюсь тому, що у наш час треба багато всього знати		
10.	Я навчаюсь тому, що не хочу бути покараним за невдачі		
11.	Я навчаюсь тому, що мені подобається класний керівник		
12.	Я навчаюсь тому, що мені подобається, коли мене хвалять		
13.	Я навчаюсь тому, що мені подобається ходити в школі у новій шкільній формі		
14.	Я навчаюсь тому, що хочу отримувати високі оцінки		

15.	Я навчаюсь тому, що мені подобається, коли мене хвалить учитель в класі		
16.	Я навчаюсь тому, що до мене часто звертаються однокласники по допомогу		
17.	Найкраще у навчанні мені вдається:		
	- рахувати, додавати, віднімати, ділити, множити;		
	- читати		
	- писати		
	- ліпити та малювати, робити фізичні вправи		

Додаток В.*Карта інтересів молодших школярів**Любий друже!*

Перед тобою бланк питань, у правому верхньому кутку аркуша відповідей запишіть свої ім'я і прізвище та клас. Відповіді на питання поміщайте в клітинках під номерами яким відповідає питання. Наприклад: відповідь на перше питання поміщайте в клітинці під номером 1, відповідь на друге питання в клітинці під номером 2 і так далі. Всього 35 питань. Якщо те, про що говориться, вам не подобається, ставте знак «-», якщо подобається - «+», якщо дуже подобається, ставте «+ +».

Питання:

1. Чи подобається вирішувати логічні завдання і завдання на кмітливість.
2. Чи подобається слухати або читати самостійно казки, розповіді, повісті.
3. Чи подобається співати, грати на музичних інструментах.
4. Чи подобається займатися фізкультурою.
5. Чи подобається разом з іншими дітьми грати в різні колективні ігри.
6. Чи подобається слухати або читати розповіді про природу
7. Чи подобається робити що-небудь на кухні (мити посуд, допомагати готувати їжу).
8. Чи подобається грати з технічним конструктором.
9. Чи подобається вивчати іноземну мову, цікавитися і користуватися новими незнайомими словами.
10. Чи подобається самостійно малювати.
11. Чи подобається грати в спортивні, рухливі ігри.
12. Чи подобається керувати іграми.
13. Чи подобається ходити в ліс, на поле, спостерігати за рослинами,

тваринами.

14. Чи подобається ходити в магазин за продуктами.
15. Чи подобається слухати або читати книги про техніку (машини космічні кораблі).
16. Чи подобається грати в ігри з відгадуванням слів (назв міст, тварин).
17. Чи подобається самостійно вигадувати історії, казки, розповіді.
18. Чи подобається дотримуватися режиму дня, робити зарядку вранці.
19. Чи подобається розмовляти з новими незнайомими людьми.
20. Чи подобається доглядати акваріум, рослини, домашніх тварин (кішку, собаку та ін.), птиць, допомагати їм, лікувати їх.
21. Чи подобається прибирати за собою книги, зошити, іграшки.
22. Чи подобається конструювати, малювати проекти літаків, кораблів.
23. Чи подобається знайомитися з історією (відвідувати історичні музеї).
24. Чи подобається самостійно без спонуки дорослих займатися різними видами художньої творчості.
25. Чи подобається читати або слухати книги про спорт, дивитися спортивні телепередачі.
26. Чи подобається пояснювати щось іншим дітям або дорослим людям (переконувати, сперечатися, доводити свою думку).
27. Чи подобається доглядати домашні рослини.
28. Чи подобається допомагати дорослим робити прибирання в квартирі (втирати пил, підмітати підлогу і т.д.).
29. Чи подобається рахувати самостійно, займатися математикою в школі.
30. Чи подобається знайомитися з суспільними явищами і міжнародними подіями.
31. Чи подобається брати участь в постановці спектаклів.

32. Чи подобається займатися спортом в секціях і гуртках.
33. Чи подобається допомагати іншим людям.
34. Чи подобається працювати в саду, на городі, вирощувати рослини.
35. Чи подобається допомагати і самостійно шити, вишивати, прати.

Аркуш відповідей

Прізвище, ім'я _____

Клас

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31	32	33	34	35

Інтегрований урок літературного читання та образотворчого мистецтва у 3-му класі.

« Осінь така мила...»

Мета: ознайомити учнів із художніми засобами зображення осені поетами, письменниками, учити спостерігати за красою природи безпосередньо в умовах природи, розвивати навички читання, переказу, уміння спілкуватися, виховувати та прищеплювати любов до природи рідного краю, відповідальність, дбайливе ставлення до довкілля, розвивати творчу уяву, художні здібності, познайомити з прийомом роботи акварельними фарбами, виховувати естетичні смаки, комунікативну, життєтворчу і духовну компетенції.

Обладнання: відео сюжети «Золота осінь», фізкультхвилинка «Наша осінь щедра, наша осінь мила», виставка книг «Чарує душу осінь золота», презентація «Осінь в картинах відомих художників», ілюстрації та предметні малюнки, посадковий матеріал (цибулини, хризантеми), портрет В. О. Сухомлинського, фарби акварельні, губки, пензлики, аркуші паперу (заготовки фону, на якому учні будуть зображувати осінній пейзаж).

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку.

I. Організаційна частина уроку.

1. У супроводі відеофільму зі словами пісні «Осінь, осінь по землі крокує» діти заходять до класу, вітаються з гостями.

2. Психологічний настрій до уроку.

- А зараз, діти, привітайте один одного, усміхніться, потисніть руку один одному, побажайте успіхів. Нехай ваша усмішка буде запорукою гарної праці, успішного уроку.

II. Оголошення теми уроку.

- Учні, погляньте, будь ласка, на дошку. Про що підказує вам це оформлення? (Відповіді учнів).

- Отже, тема уроку позакласного читання і образотворчого мистецтва «Осінь така мила». А щоб урок був цікавим, ви маєте бути активними, уважними, творчими.

- Погляньте на карту. Тут зображені станції, на яких ми будемо робити зупинки.

- Прочитайте назви цих станцій. (Діти зачитують назви станцій – зупинок).

- Загадкова
- Поетична
- Читальна
- Музикальна (фізкультхвилинка)
- Ігрова
- Художня
- Підсумкова.

III. Опрацювання навчального матеріалу з позакласного читання.

- Перша зупинка - «Загадкова».

1. Читання вчителем казки – загадки «За синіми морями, за високими горами в густому лісі на узліссі стоїть хатинка. А ліс цей незвичайний. У ньому і птахи, і звірі, і навіть дерева розмовляють. Ось і розповіли вони, що мешкає в цій хатинці старий, але дуже мудрий дідусь. Є в нього чарівна палиця. Стукне він нею об землю – і дива творяться: то сніг іде, то квіти розпускаються, то яблука досягають.

А звати того дідуся – Рік.

Є в нього чотири дочки. Та такі ж гарні, що й очей не можна відірвати: добрі, швидкі, ласкаві, але між собою не схожі.

У білому вбранні, з різдвяними святами, з веселими розвагами, з білосніжними килимами старша дочка – Зима.

Наймолодша дочка привітанням журавля пробуджує поля, небеса і ручаї, заквітчує гаї – це Весна.

Добра і весела, завжди з квітами та ягодами. Це – щедре Літо. А ось послухайте загадку і скажіть, як звали ще одну дочку.

Хто вона ота красуня
 В золотім намисті,
 Що без пензля і без барв
 Скрізь малює листя.
 На деревах листя те
 Так блищить, мов золоте. (Осінь)

(Під час читання казки – загадки роблю паузи там, де потрібно відгадати загадку. Учні відгадують і мотивують свої відповіді.

- Отже, ми завітали сьогодні в гості до Осені.

2. Друга зупинка - «Поетична».

- На попередньому уроці позакласного читання ви отримали завдання – підібрати з літератури або самостійно написати вірші про осінь. Послухаємо, як автори поетичних рядків говорили про це.

Учні читають вірші.

1 – й учень читає вірш «Осінь»

ОСІНЬ

... Осінь на узліссі
 Фарби розбавляла,
 Пензликом легенько
 Листя фарбувала.
 Вже руда ліщина,
 Пожовтіли клени.

В пурпурі осіннім
 Тільки дуб зелений.
 Утішає ясен:
 - Не сумуй за літом!
 Геть усі діброви
 В золото одіто.

Петро Осадчук

2 – й учень читає вірш «Золота красуня – осінь чарівниця.»
 Золота красуня — осінь-чарівниця!
 По землі ступає, золотом іскриться.
 В жовте і червоне листячко фарбує
 І картини дивні, чарівні малює!
 Небо синє-синє, листя кольорове,
 А яке довкілля радісне, чудове!
 А які в жоржини, наче сонце, квіти!
 Світ наш неповторний, гарний, розмаїтий!
 Світ наш незбагнений, дивний, загадковий
 І такий прекрасний, і такий чудовий!

Надія Красоткіна

3 – й учень читає вірш «Осінь наша, осінь – золота година.»
 Осінь наша, осінь –
 Золота година,
 Неба ясна просинь,
 Пісня журавлина
 Бабиного літа
 Довгі, білі коси...
 І дорослі й діти
 Люблять тебе, осінь.

Та не тільки славна
 За свою ти вроду –
 Урожай іздавна
 Ти несеш народу:
 Щедра і дорідна,
 Пахнеш ти медами,
 Славиш край наш рідний
 Зерном і плодами!

Марія Познанська

- Діти, а хто самостійно написав поетичні рядки про осінь.

(учні зачитують власні віршики про осінь).

- Діти, мені сподобались ваші вірші про осінь. Я також дуже люблю осінь. Її краса мене завжди вражає. Вона надихнула мене також на поетичні рядки. Послухайте, який вірш написала я і оцініть його. Слухайте і думайте, які картини ви уявляєте. (читаю вірш «Осінь»).

«Осінь».

Співає осінь рідним краєм,
 Бринить дощами по шибках,
 Ступає лісом, полем, гаєм,
 Ляга туманом на річках.
 Кидає фарби на поляни
 І ліс зі смаком одягла,
 Вона не знає втоми днями,
 А все ж красу ще зберегла...
 Стоїть сувора й урочиста,
 Красуня – осінь на дворі.
 Така чудова, світла, чиста.
 Що любо глянути мені!

Сміється гронами калини,
 Курличе в небі журавлем
 І відступа від нас щоднини
 Осіннім затяжним дощем.
 Та прийде час, її покличе
 Дідусь старенький – сніговій.
 Вона піде, але залишить;
 Яскраву пам'ять по собі.

- Чи сподобався вірш? Чим саме? Які картини ви уявляли?
- Так, діти, осінь надзвичайно різноманітна пора року – особлива.

Третя зупинка - «Читальна».

1. Робота над оповіданням В. О. Сухомлинського «Як починається осінь».

а) Коротка розповідь учителя про автора В. О. Сухомлинського.

- В. О. Сухомлинський – відомий український педагог, дитячий письменник, хоча він залишив велику скарбницю для дорослих і батьків.

- Осінь він також дуже любив. Зараз ви прочитаєте його твір «Як починається осінь».

б). читання оповідання учнями (по абзацах);

в). перевірка сприймання прочитаного;

- Про що розповідається у творі?

г). словникова робота;

- Що означає слово «кетяги»?

д). Робота над змістом твору та художніми засобами.

- Як назвав В. Сухомлинський осінь? (Старша дочка Діда Мороза).

- Зачитайте опис осені.

- Як розумієте вислів «В Осені коси завітчані пшеничними колосками і червоними кетягами калини?».

- Хто боїться Осені? (Пташки).

- Чому пташки бояться Осені?
- Чому дятли радіють осені?
- Куди любить заходити осінь?
- Чи заходить осінь до квітників?
- Які осінні квіти можете назвати?

Четверта зупинка - «Музикальна».

1. Фізкультхвилинка. (Учні у супроводі відео виконують фізкультхвилинку).

П'ята зупинка - «Ігрова».

1. Робота над твором В.О. Сухомлинського «Хризантема і Цибулина».

- Діти скажіть куди осінь прийшла за твором «Як починається осінь?».
- Правильно, у садки, до лісу, на городи, у поле.
- А чи заходить осінь до квітників?
- Що ж вона там робить?
- А які осінні квіти ви знаєте? (учні називають осінні квіти).
- Назвіть осінні квіти, які є лікарськими? (чорнобривці, нагідки).
- Чим вони корисні?
- Про яку осінню квітку ви читали вдома? (відповіді учнів).
- Так, це казка «Хризантема і Цибулина».
- Тож зараз ми зупинимось і пограємо на зупинці «Ігровій».
- За мотивами казки «Хризантема і Цибулина» я написала вірш, але в деяких місцях я хочу, щоб ви мені допомогли. Я думаю, що таким чином, я перевірю як ви зрозуміли цю казку. (Читаю вірш, а в окремих місцях зупиняюсь і прошу учнів підібрати відповідні слова, щоб вийшла рима і не втрачався зміст).

У садочку, біля хати

(Хризантема зацвіла)

Милувалася собою,
Бо ж дуже (закохана в себе була).
А поруч з нею (цибулина)
Засохлая росла,
Вона мовчала (тихо)
Бо ж непривабливо (вигляда).
Хризантема не мовчала,
Лишень з презирством промовляла:
Таке ж посадили, що просто (жах) -
Тобою ж тільки (відлякувати комах).
Із хати вийшла (господиня),
До (Хризантеми підійшла)
Красою (квітоньки своєї)
Зачарована (вона була).
Хризантема від успіху
(На сьомому небі була)
Від почутих слів господині
У неї ледь не (запаморочилась голова).
Про Цибулину жінка не забула,
До неї (також підійшла)
Зірвала ніжно, (роздивилась)
Промовила тихо такі слова:
« Яка ж ти гарна (Цибулинонько моя!)
Почувши це, Хризантема нічого
(збагнути не змогла).
Її не покидала думка
« Найкраща в світі – тільки я!»

2. Робота над характеристикою образів Хризантеми і Цибулини.

- Якою була Хризантема?

(відповіді учнів).

- Як вона ставилася до Цибулини?

- Чи є серед людей такі, як Хризантема?

- Як вона ставилась до Цибулини?

- Висловіть своє ставлення до Хризантеми і Цибулини.

- Чому господиня промовила «Яка ж ти гарна, цибулинонько моя»?.

- Чим корисна цибуля?

- Тож посадимо у класі ваші цибулини, принесені напередодні, щоб у нас був маленький городик на підвіконні. Хризантеми будуть прикрашати наші підвіконня, а цибулини будуть рости зеленим пір'ячком, щоб ви могли у їдальні отримувати вітаміни і берегти своє здоров'я.

3. Колективна робота – учні висаджують у контейнер цибулю.

Шоста зупинка - «Художня».

IV. Практична робота у «художній майстерні»

1. Вступна бесіда про основні фарби та кольори.

- Діти, ми багато говорили про осінь. Висловлювались поетичними рядками, читали твори. А зараз спробуємо зобразити осінь за допомогою фарб.

- Пригадайте, на які дві групи поділяються кольори? (теплі та холодні).

- Як художники називають їх по іншому, пригадайте їх синоніми (хроматичні та ахроматичні).

2. Розгляд кольорових фото та презентації «Осінь в картинах відомих художників»: І. Левітана «Золота осінь», М. Глуценко «Київська осінь», І. Бокшай «Осінь в Карпатах», С. Шишко «Осінь на Дніпровських схилах» та інші.

- Зараз переглянемо презентацію «Осінь в картинах відомих художників». Зверніть увагу на красу осінніх пейзажів та кольори, які переважають на картинах.

- Після перегляду презентації ставлю запитання: Які кольори тут переважають?

(відповіді учнів)

3. Демонстрація і практичний показ вчителем виконання осіннього пейзажу.

- Розгляньте уважно, який малюнок ви будете сьогодні малювати.

Для того, щоб зобразити такі осінні дерева, кущі, потрібно взяти губки, нанести на неї фарбу жовтого кольору, не натискуючи, зробити відбиток на папері. Це буде крона дерева. Відразу ж на губку нанести фарбу оранжевого кольору і зверху на жовтий колір зробити відбиток в окремих місцях; можна нанести ще і червоний колір. Так само за допомогою губки наносимо зображення кущиків. Крона дерева – готова залишається зобразити стовбур дерева. Це зробимо за допомогою пензлика і фарби коричневого кольору (ці прийоми демонструю, учні виконують самостійно.

4. Самостійна робота учнів.

(В процесі самостійної роботи здійснюю індивідуальний підхід, допомагаю учням. Учні виконують роботу на фоні музичного відеоролика «Осінній етюд».)

5. Виставка учнівських робіт;

6. Визначення найкращої роботи.

V. Підсумок уроку.

- Діти, ми часто ходимо на природу у будь-яку пору року. Як потрібно поводитися в лісі, саду, в парку? (Відповіді дітей). Так, правильно. У природи свої закони і правила ввічливості. Коли ви в гостях у поля, лісу, саду, слід бережливо поводитися, зокрема не чіпати тварин, не руйнувати гнізд птахів, не

ображати їх. Пам'ятайте: вони – господарі, а ви гості. Рослині потрібна вода, пташині – повітря, тварині – ліс, степ, гори. А людині потрібна – Батьківщина. Обережати природу означає обережати Батьківщину. Запам'ятайте це на все життя.

- Що нового ви дізналися на уроці?
- Що вам найбільше сподобалось на уроці?
- Що вас вразило?
- Що запам'яталося?

(Відповіді учнів).

Конспект інтегрованого уроку предметів українська мова та «Я досліджую світ».

Тема. Узагальнення та систематизація вивченого по темі «Іменник як частина мови». (Українська мова). Заповідні території рідного краю. Червона книга України. (Я досліджую світ)

Мета. Узагальнити і систематизувати знання учнів про іменник як частину мови. Поглиблювати знання дітей про природу рідного краю, її різноманітність і піклування держави про її збереження та охорону. Формувати вміння розпізнавати іменники серед інших частин мови, визначати всі вивчені категорії щодо іменника. Розвивати увагу, пам'ять, усне зв'язне мовлення, фонематичний слух, уміння аналізувати, робити висновки, активізувати допитливість. Виховувати бажання вчитись, бути грамотними обізнаними, любити і обережати природу рідного краю.

Тип уроку: узагальнення знань.

Обладнання: план уроку, карта-схема, презентація, ілюстрації рослин і тварин, Червона книга України, картки із завданням, малюнки.

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Привітання.

Я всміхаюсь сонечку:

«Здрастуй золоте».

Я всміхаюсь квіточці –

Хай вона росте.

Я всміхаюсь дощику –

«Лийся, мов з відра».

Друзям усміхаюсь я –

Зичу їм добра!

2. Девіз уроку.

- Сьогодні на році ви повинні
не просто слухати - а чути,
не просто дивитися - а бачити,
не просто відповідати - а міркувати,
дружно й плідно працювати.

Будем дружно працювати,

Щоб почути укінці,

Що у нашій 3-ій класі

Діти – просто молодці!

3. – Урок наш буде незвичайним. Будемо подорожувати і цікаве все зустрічати. Оберемо для подорожі транспорт, який не шкодить довкіллю і зміцнює здоров'я.

– Що це за вид транспорту? - Так, велосипед!

(Прикріплюю на дошку картинку з велосипедом)

II. Оголошення теми і мети уроку.

– Діти, сьогодні ми повинні згадати все, що вчили про іменник, запам'ятати все. А ще поговоримо про природні заповідні місця нашої України, відвідаємо мальовничий куточок нашого краю, познайомимося з Червоною книгою України.

1. - Урок почнемо без зупинки

З каліграфічної хвилинки.

– Письмо повинно бути красивим, правильним і грамотним. А для цього потрібно сидіти рівненько, згідно пам'ятці над дошкою.

– Запишіть каліграфічно такі з'єднання букв:

Жу ця си ра нивель

2. – З цих з'єднань складіть слова назви птахів (*Журавель, синиця*).
Запишіть.

– Готуючись до цього підсумкового уроку у класі працювала група ерудитів і підготувала для нас цікаву інформацію про природу.

– Хто розповість про цих птахів?

1 учень. – Синиці – найдбайливіші батьки серед птахів української фауни. В період годування пташенят, який триває приблизно два тижні, пара дорослих синиць приносить не менше 10 000 комах. Причому кожен з батьків прилітає з кормом до гнізда близько 400 разів за добу. Ось такі дбайливі батьки – синички. А ще за зиму з 10-и синичок виживає тільки одна, якщо їх не підгодовувати.

2 учень. – Серед журавлів є рідкісні екземпляри, зникаючі з нашої планети. Це – чорний журавель. В Україні їх можна зустріти в районі Шацьких озер та Поліському заповіднику. Їх занесено до Червоної книги України. Під охороною вони у всьому світі.

Вчитель. – А що таке Червона книга, хто знає?

(Розповідають. Демонструємо Червону книгу)

III. Актуалізація опорних знань, умінь і навичок учнів

1. Асоціативний куш.

Вчитель. – Доки мчить нас велосипед вперед до цікавого і прекрасного в нашому довкіллі, не будемо нудьгувати і асоціативний куш складати. Допоможе в цьому відеоролик.

– Подивимося. Будьте уважні і спробуйте вставити в текст пропущене і відтворити віршик по пам'яті. *(Дивимося ролик про «Мовку і Суржика»)*.

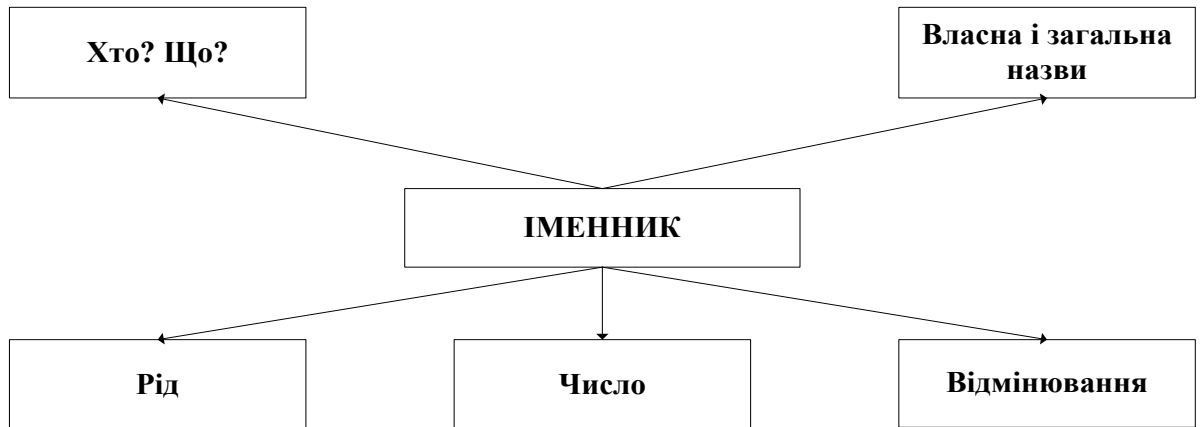
Нашу рідну мову

Зараз будемо вивчати.

Розберемо кожне слово,

Щоб її нам краще знати.

2. (На дошці починаємо викладати асоціативний куш)

3. Усне опитування: пограємо у гру «Мікрофон»

– Отож згадаємо що таке іменник і все про нього розкажемо.

(Починаємо з правила і описуємо його ознаки за схемою)

– Молодці, знаєте багато про іменник.

А тепер знайдіть у віршику про мову іменники, підкресліть їх

IV. Узагальнення, систематизація і закріплення вивченого матеріалу

1. Рухаємося далі в царство іменника. І по дорозі зупиняємося на кожній зупинці, щоб ще раз закріпити і узагальнити свої знання.

Зупинка!

– Відкрийте підручники з природознавства на с.130. Не забувайте про те, що урок у нас незвичайний і ми повинні ще відвідати природні куточки нашого краю.

– Що ми знову побачили на цій сторінці?

– Як поділяється Червона книга України?

– Прочитаємо і дослідимо цю інформацію.

(Читаємо текст і обговорюємо ілюстрацію)

Висновок. Так природу потрібно оберігати як єдине ціле, бо без рослин тварини не виживуть.

2. Самостійна робота над завданням в зошитах.

– Знайдіть у тексті головні речення і запишіть їх у зошит (с.132)

Перепишуючи, відразу визначаєте в реченнях іменники і вказуйте в дужечках рід.

Перевірка з поясненням. Висновки.

– А що ще ви помітили в тексті про іменник?

(Власна і загальна назви, розповідають правило)

Фізкультхвилинка.

Раз, два, дівтора

Відпочити нам пора

Руки в боки і стрибайте

Там, де чуєте іменник.

Встаємо. Ну, почнемо!

Україна, тварини, знати,

цікавий, птах, летить

вивчати, край, рідкісні,

природа, захищати.

Зупиніться і вдихніть

Працювати знов почніть

3. Рухаємося далі

– Давайте пригадаємо, що люди і держава роблять для того, щоб рідкісні чи зникаючі рослини і тварини зберігалися і розповсюджувалися, не зникли?

(Створюють заповідники, заказники, різні ботанічні сади, національні парки)

– Що це таке поясніть.

Послухаємо цікаву інформацію від ерудитів. Що вони дослідили про заповідні місця в нашій державі.

Учні розповідають які є заповідники:

Горгани (Івано-Франківська обл.)

Дніпровсько – Орільський (Дніпровська обл.)

Древлянський і Поліський (Житомирська обл.)

Єланецький степ (Миколаївська обл.)

Канівський (Черкаська обл.)

Луганський (Луганська обл.)

Медобори (Тернопільська обл.)

Природний (Львівська обл.)

Рівненський заповідник (Рівненська обл.)

І найстаріший, не тільки в Україні, а й у всій Європі заповідник «Асканія –Нова», створений у 1874 році на Херсонських степах.

(Дивимося відеоролик заповідник «Асканія-Нова»)

4. – Давайте знову зробимо зупинку і проаналізуємо пройдений шлях по закріпленню знань з теми іменник.

– Погляньмо наш путівник (схема «Іменник»). Що ми вже повторили?

(Назва предметів, істот, явищ і інших понять, власна і загальна назва, рід (ж., ч., с.), число (однина, множина))

– Підходимо до відмінювання іменників.

– Що це? Поясніть.

Робота в парах.

(На парті лежить картка із завданням на двох)

Прочитати речення, знайти іменники і олівцем надписати відмінки.

Картка: Першими у весняну пору в лісах нашого краю зацвітають підсніжники і проліски.

Перевірка. Назвіть іменник – підмет.

(Демонструємо картини з першоцвітами)

– Діти, а що ви знаєте про ці першоцвіти?

(Їх теж заборонено рвати. Бо дуже багато людей, щойно вони розквітнуть, рвуть їх оберемками і навіть продають. За таку поведінку призначається покарання у вигляді штрафу)

V. Підсумок уроку.

– Швидко сплинув подорожі час

Повертатися прийшла пора у клас.

1. – Випишіть із речення на картці іменник для себе будь-який і зробіть аналіз за схемою із вправи 290 (с. 121) в підручнику.

2. Перевірка

А ще надамо останнє слово нашим ерудитам. Що вони дослідили про іменник?

«Іменники – найуживаніші слова в нашій мові.

Половина слів в українській мові – іменники (кожне друге слово). Іменник найсамостійніша частина мови».

3. Підсумкова бесіда.

– Що запам'яталось з уроку?

– Що сподобалося?

4. Оцінювання роботи учнів

VI. Домашнє завдання.

Конспект інтегрованого уроку 3 класі (читання, трудове навчання)

«Добро добром згадують»

Мета: узагальнити та систематизувати знання учнів про особливості чарівних казок; формувати вміння визначати і характеризувати головну дійову

особу казки; удосконалювати читацькі навички, зокрема, читання в особах; учити передавати почуття героїв, висловлювати своє ставлення до прочитаного.

Матеріал до уроку: текст твору І. Калинця «Про що розповіли Незабудки».

Обладнання: смарт дошка, диск CD «До уроків читання», магнітофон, словникові таблиці, ілюстрації квітів, картки зі словами, конверти із завданнями для групової роботи, роздавальний матеріал для виготовлення поробки.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

(№-номер слайда)

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

- Лунає дзвінок, починається урок. Привітайте гостей.

- Сідайте правильно і зручно. Мені дуже приємно бачити вас із гарним настроєм, готових до натхненної, творчої роботи.

II. Актуалізація опорних знань учнів

1. Вправи на вдосконалення навичок читання

Гра «Переплутанка» (дошка)

Читання анаграм (анаграми й ілюстрації квітів)

ЯНТРОДА (троянда)

БАКУБАЛЬ (кульбаба)

ЦИСНАР (нарцис)

НОКБАРВІ (барвінок)

АСРАЙТ (айстра)

КААЛФІ (фіалка)

КАМ (мак)

ПАНТЮЛЬ (тюльпан)

ШОКАМАР (ромашка)

- Яким одним словом можна узагальнити всі ці слова?

Розумова хвилинка

-У вас була можливість побачити картини К. Білокур в музеї прикладного мистецтва.

III. Мотивація навчальної діяльності

Завдання пошукового характеру

- Подивіться на цю квітку. (малюнок незабудки)

- Що це за квітка?

Ці квіти голубенькі, №14

Дуже ніжні і маленькі,

На лужку при самій річці №15

Між травою розцвіли.

В назві квітки є прохання. №16

А яке? Це вам питання. (незабудка)

-Ви впізнали її? (незабудка, у назві міститься прохання «не забудь»)

Опис квітки

- Яка ж вона, незабудка?

- Ніжно-блакитна, з яскраво - жовтою серединкою, і листочками, вкритими тоненькими волосинками. Незабудка - окраса рослинного світу.

IV. Сприймання та засвоєння нового матеріалу

1. Підготовка до сприймання твору

Вправа «Передбачення»

- Відкрийте підручники с. 102.

- Прочитайте назву твору.

- Визначте жанр твору, це казка чи оповідання? (чарівна казка)

- Яке слово в заголовку підказало? (розповіли)

- Кожний, кого торкнулася казка, став добрішим, милосерднішим.

2.Робота над казкою

-Послухайте, про що розповіли незабудки українському письменнику Ігорю Калинцю.

1) Читання тексту казки комбінованим способом.

- а) слухання казки на диску (до слів «...Ще й як!»)
- б) читання в особах (Дарина, Даша, Діана) (до слів «...знайти стежину з лісу.»)
- в) читання учнями мовчки (до кінця)

2) Перевірка первинного сприймання.

- Яка біда була у дівчинки?

Діти позначають відповіді на запитання знаками «+» або «-» в стовпчик.

- Дівчинка приїхала до бабусі?	+
- Дівчинка забувала поливати квіти?	-
- Чи пам'ятала дівчинка назви квітів?	-
- Дівчинка пішла до лісу по суниці?	+
- У лісі вона побачила тюльпани?	-
- Чи допомогли дівчинці незабудки?	+

Взаємоперевірка.

3) Словникова робота

а) Вправа на миттєве сприймання слів.№17

- Прочитайте слова мовчки.

Слова на картках-блискавках: дівчина, квіти, незабудка, забула, забудько, пригадала.

-Які споріднені слова ви запам'ятали? (незабудка, забула, забудько)

-А слова, протилежні за значенням? (забула- пригадала)

б) Тлумачення незрозумілих слів (дошка)

літепло	тепла вода
гайовик	лісовик
знітилася	засоромилася
хутко	швидко
терпнути	завмирати

-До слова з першої колонки доберіть його значення.

в) Читання слів, поданих аналітико-синтетичним способом (дошка)

-Читаємо «Луною».

ло	затерпа
люби	гомоні
по заздри ла	по впізнава ли
сла	вироста
сади	розмовля

-Доберіть синонім до слова «погомоніли» («порозмовляли»).

ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКА

Кожний бутончик схилитися радий (4 кроки на місці)

Вправо і вліво, вперед і назад. (нахили тулубом)

Тепер не страшні їм ні спека, ні злива- (руки через сторони вгору, вниз)

Вони розцвітають в букеті красивім. (руки вперед- вгору- вниз)

4) Засвоєння змісту твору

а) Повторення сприймання тексту казки

Читання пошепки.

Гра «Небо - земля» (за командою вчителя «Земля» діти читають твір впівголоса, а за командою «Небо» мають подивитися вгору на стелю, потім знову за командою «Земля» вони швидко повертаються до тексту і продовжують читання)

- Знайдіть у творі чарівні фрагменти.

- Визначте, що в цьому творі могло відбутися насправді.

- Хто, на вашу думку, є головними героями казки?

б) Вибіркове читання

- Прочитайте, як дівчинка доглядала за квітами.

- Про що говорила чарівниця з квітами?

- Що подумала дівчинка, побачивши бабусю?

- Що з'явилося від сліз дівчинки?

- Прочитайте слова, які дівчинка проказувала, коли щось забувала?

(Скільки разів повторювала дівчинка чарівні слова? Трикратне повторення є однією з особливостей чарівної казки)

в) Вправа «Виправ речення»

- Я буду читати речення, але 1 слово в ньому буде змінено. Ви повинні знайти речення в тексті, зачитати його і сказати, яке слово я змінила.

* Та якраз нагодилась *зла* чарівниця. (Та якраз нагодилась *добра* чарівниця.)

* Пішла наша дівчинка до лісу по *грибочки*. (Пішла наша дівчинка до лісу по *суніці*.)

* А звідти раптом визирнули *рожеві* дрібні-предрібні квіточки. (А звідти раптом визирнули *блідо-блакитні* дрібні-предрібні квіточки.)

г) Робота в парах

- На столах конверти. Дістаньте завдання.

- Відредагуйте план казки, проставте правильно цифри.

- Яка парта швидше за всіх виконає завдання.

Перевірка на дошці.

- В якому порядку розгортаються події в казці?

План

1. Заблукала в лісі	(3)
2. Розмова чарівниці з квіточками	(2)
3. Дівчинка приїхала в село	(1)
4. Незабудки допомагають дівчині	(5)
5. Біда дівчини	(4)

д) Робота в групах (конверти)

- Об'єднайтесь в групи. Через хвилину перевіряємо.

1 команда

-Відновити вірш 3 ряд

*Сонечко щедро довкола сяє-
І від тепла увесь світ розквітає,
Пишно буяють поля і ліси,
Люди радіють від тої краси.*

2 команда

- Склади зі слів прислів'я 2 ряд

*той і собі має, Хто, бажає, добра, людям;

*пам'ятається, довго, Добре.

3 команда

- Пояснити значення прислів'я 1 ряд

«Добро добром згадують».

Перевірка

-1 представник від команди повинен захистити роботу своєї команди.

V. Цікавий матеріал про незабудку №18-26

VI. Виготовлення поробки

1. Знайомство з новим матеріалом

Слово вчителя

- Добро добром згадують.

- Діти, кому ви вдячні за добро? Чим можна подякувати за добро?(словом, доброю справою або вчинком)

- І сьогодні на згадку ми виготовимо серце-щире, красиве, відверте і підпишемо листівку зі словами вдячності за добро, піклування, турботу вашим дорогим батькам. (ілюстрація серця із незабудок).

2. Демонстрація та аналіз зразка поробки.

- Серце з гофрованого паперу, наповне поролоном, скріплене за допомогою степлера, прикрашене незабудками і листівка зі словами вдячності за добро.

а) Інструктаж учителя

б) Інструктаж із техніки безпеки та правил гігієни

- Як користуватися клеєм, щоб не забруднитися?
- За допомогою чого слід наносити клей?
- Для чого потрібна серветка?
- Стежте за чистотою на парті.

3. Практична робота учнів

- наповнити серце поролоном,
- степлером закрити отвір;
- приклеїти 9 квіточок на серце,
- із жовтої серветки зробити серединки незабудок,
- підписати листівку (звертання, «дякую за добро»),
- причепити листівку на петельку до серця.

4. Виставка поробок

- Коли ви будете дарувати свою поробку батькам, даруйте її з вдячністю і щирістю. І добро повернеться до вас. І якщо кожна людина буде згадувати добро добром, наша планета стане добрішою.

VII. Підсумок уроку

- З якою казкою ви сьогодні ознайомилися? (чарівною)
- Які ознаки чарівності є в цьому творі? (Наявність дива, чарівні сили, чарівні персонажі.)
- Чого вчить ця казка?

Оцінювання

Дом. завдання

ДОДАТОК

1 група

Відновити вірш

Пишно бувають поля і ліси,

Сонечко щедро довкола сяє,

Люди радіють від тої краси.

І від тепла увесь світ розквітає,

2 група

Склади зі слів прислів'я

*той і собі має, Хто, бажає, добра, людям;

*пам'ятається, довго, Добре.

3 група

Пояснити значення прислів'я

«Добро добром згадують»

Конспект інтегрованого уроку з літературного читання, природознавства, Я досліджую світ за темами: Вадим Скомаровський «Чому в морі вода солона», «Прісна і морська вода», «Людські чесноти: щедрість і жадібність».

Мета: – познайомити учнів з казкою Вадима Скомаровського, вчити оцінювати вчинки героїв казки; розвивати мислення (операції аналізу, синтезу, класифікації), увагу учнів;

– узагальнити знання учнів про властивості води, про поширення води у природі, про прісну та морську воду;

– продовжити формування уявлень про позитивні і негативні якості характеру людини; виховувати порядність як основу життєвого шляху, бажання жити по совісті.

Вид уроку: інтегрований урок з предметів: літературне читання, природознавство, я досліджую світ.

Обладнання. Карта подорожі, презентація, ілюстрації морських пейзажів, відео «Чому вода в морі солоні».

Хід уроку

I. Мотивація навчальної діяльності

Сьогодні у нас незвичайний урок, я запрошую вас до подорожі.

Ми помандруємо морем на кораблі.

Щоб корабель успішно пішов у плавання, необхідно визначитися з маршрутом. (На дошці карта подорожі)

В цьому плаванні ми:

- згадаємо відомості про воду;
- розкриємо секрети морської води;
- прочитаємо цікаву історію, придуману письменником;
- поговоримо про людські чесноти; оцінимо вчинки героїв;
- будемо вчитися міркувати, аналізувати, висловлювати свої думки, визначати головну думку твору.

II. Актуалізація опорних знань

– Шлях корабля завжди починається від берега. Прочитайте, від якого берега відпливатиме наш корабель. (**Берег Природознавства**)

1. Відгадування загадки.

Відома звіку рідина, усяк її вживає,
Буває хмаркою вона, сніжинкою буває,
Буває, як скло, крихка, тверда
Звичайна, підкажіть... (вода)

2. Закріплення знань про воду.

- Як властивості має вода?
- Якою буває вода?

– Де в природі знаходиться прісна вода?

– А де солона?

– Запасів якої води на планеті більше?

4. Народна усмішка « Чом багато води у морі?» (читають підготовлені учні)

Погнав чоловік волів до моря напувати.

Не п'ють воли води, а він усе приверта їх до неї, а тоді й каже:

– Що таке, чом вони не п'ють? Здається, й пора б уже. Ану сам нап'юся.

Ухопив раз – солона, ковтнув вдруге – мов і солона, і гірка.

– Е, – каже чоловік, – тому ж її й багато, бо ніхто її не п'є!

Забрав волів від моря і погнав в друге місце напувати.

– Чи задумувались ви коли-небудь, чому у морі вода солона, хоча річки, які в нього впадають – прісні?

Коли йде дощ, він розчиняє частинки солей, що містяться в ґрунті і кам'янистих породах. Струмочки дощової води потрапляють в річки. Течія річки переносить солі в моря. Вода під дією сонця випаровується і випадає на землю у вигляді опадів, але сіль залишається в морі. За мільйони років там її накопичилося достатньо. (Перегляд відео)

III. Опрацювання казки Вадима Скомаровського «Чому в морі вода солона»

1. Багато народів світу створювали казки, які так і називались «Чому в морі вода солона?». Адже наші предки не могли пояснити того, що відбувалося навколо них з наукової точки зору і тому створювали казки, в яких все діялося за допомогою чар.

Пройшов час, людина розкрила багато таємниць природи, і те, що колись було таємничим, стало відомим, тому казкові пояснення зараз видаються смішними. Але казка все ж залишається цікавою та повчальною.

2. Мовна розминка

– Далі наш шлях пролягає **протокою «Мовна розминка».**

а) Робота над скоромовкою

На столі стоїть сільниця

У сільниці сіль солиться.

3 зупинка – Півострів «Тематичний».

б) Подорож лабіринтом .

ч р і л о

о о в о н

м м о с а

у в д а ?

(Чому в морі вода солонна ?)

3. Біографічна довідка про письменника.

Автором казки є дитячий письменник Вадим Скомаровський. Зробіть висновок: до якого виду належить казка: літературна вона чи народна?

4 зупинка – «Письменницьке море».

– Розгляньте його портрет. Даю 1 хвилину познайомитися з його біографією.

Біографічна довідка

– Де народився Вадим Петрович ?

– Коли? Яким темам присвячує твори?

4. Словникова робота.

5 зупинка – «Словниковий океан».

а) Читання колонок слів.

Крокви

Рядно

Баклан

Мідяки

Брила

Баркас

Лагідна

доволі

Фелюга

Ятрили

Нівроку

Барак

Квапився

Сягнула

жорна

Сваволя

Злидні

– До слів перших двох колонок доберіть синоніми. (Підпорки, гроші, ласкава, роз'їдали, поспішав, несправедливість, шматок полотна, камінь, досить, незвичайна, дістала, бідність.).

б) Пояснення значення слів.

– Значення слів третьої колонки вам допоможуть зрозуміти малюнки.

Баклан — водоплавний морський птах.

Баркас — велике судно з веслами.

Фелюга — невеличке парусне судно.

Барак — тимчасове житло з дерева.

5. Фізкультхвилинка.

6 зупинка — Піщаний пляж «Відпочинок».

7 зупинка — Острів «Казковий».

6. Читання казки комбінованим способом (учитель + учні).

— Чому море стало солоним?

7. Робота над змістом казки. Вибіркове читання.

– Хто головні дійові особи казки ?

– Де вони жили ?

– Яке лихо спіткало двох братів ?

– Як вчинив старший брат по відношенню до молодшого, коли не стало батька?

– Яке життя було у меншого брата?

– Яку знахідку пощастило йому знайти?

– Як став використовувати ці жорна юнак ?

– Кому була не до вподоби торгівля сіллю молодшим братом ?

– Що вирішив зробити старший брат для свого збагачення ?

– Прочитайте, де зараз жорна і що вони роблять?

IV. Формування понять «людські чесноти», «жадібність», «щедрість».

8 зупинка — Течія «Людські чесноти»

1. Вибіркове читання характеристик героїв.

– Прочитайте, якими були брати, коли жили з батьком. Чим вони відрізнялися?

– Як жив після загибелі батька старший син?

– Прочитайте, як жилося меншому брату?

– Чому молодший брат не вельми зрадів жорнам? Прочитайте, яку народну мудрість він згадав?

– Як ви думаєте, чому старший брат вирішив завітати до молодшого?

– Чи погодився молодший брат віддати старшому жорна? Прочитайте.

– Прочитайте, як жорна працювали у старшого брата. Чому він їх не спинив?

2. Гра «Добре і погано»

чесний

злий

лагідний

хитрий

щедрий

Старший брат

благородний

Молодший брат

ненаситний

жорстокий

жадібний

милосердний

– Знайдіть серед записаних прикметників антоніми.

3. Обговорення понять *щедрість* і *жадібність*.

– Спробуйте пояснити, як ви розумієте значення цих слів.

Щедра людина – не шкодує свої х витрат, охоче ділиться чим-небудь своїм.

Жадібна людина – нічим не ділиться з оточуючими.

Жадібність – Це один з найогидніших пороків людини. Протягом всієї історії людства жадібність заважала і шкодила людям, породжувала безліч негідних вчинків. Через людську жадібність відбувалися злочини, зрадництва, спалахували війни.

V. Підсумок уроку.

9 зупинка— Материк «Знань і умінь»

1. Робота в парах.

– Скласти прислів'я із розсипанок .

■ У, впізнаєш, годину, лиху, вірну, людину.

(У лиху годину впізнаєш вірну людину)

■ Поміч, у, час, свій, у, засуху, як, дощ.

(Поміч у свій час – як дощ у засуху)

■ До, веде, не, добра, жадібність.

(Жадібність до добра не веде)

– Яке прислів'я висловлює головну думку казки

2. Визначення головної думки казки

– Чого вчить ця казка ?

– Які риси людського характеру засуджуються ?

VI. Завдання додому.

1.Природознавство

Повторити тему «Вода».

2.Літературне читання

Виконати завдання в зошитах.

(с. 28-29, завд. 3,4)